

Muusikaaleht

A. Laikmaa joonistus

NR. 1
JAANUAR
1939

MIINA HÄRMA

Helikunstnike aadresse :

- Arder, A.**, konservat. lauluõpetaja, ooperilaulja, Vismari 17-a—11.
- Avesson, Elsa**, klaverisolist, saade, Vabriku 23—1, tel. 432-21.
- Brauer, Evald**, konservatooriumi õpetaja, flöödi- ja teooriatunnid. Valdeki tän. 74, Nõmme.
- Brinkmann, Kurt**, viulikumstnik, tunned, Kesk-Kalamaja 7—1.
- Gents, Harry**, klaverisolist, klaveriõpetaja, muusikateooria, S. Tatari 10—12, tel. 425-74.
- Hellat-Lemba, L.**, konservatooriumi vanem lauluõpetaja, ooperilaulja, Imanta tn. 3—4, tel. 464-84.
- Indra, Paul**, Rulkoviuse 26—10, tel. 426-20.
- Järv, Ida**, kontsertlaulja ja lauluõpetaja, Harju 29—4.
- Koha, Tekla**, Riigi Ringhääling, Vismari tn. 26—7.
- Kõrb, Aino**, pianist, Weizenbergi tn. 15—1, tel. 301-08.
- Liiv-Pürgve, Alviine**, klaveriõpetaja, Õle tn. 6—11, tel. 478—97.
- Meri, Andrei**, konservat. fagotiklassi õppejõud, „Estonia“ teater.
- Tamm, Aino**, laulukunsti stuudio, Tina tn. 23—30, tel. 302-40.

Tenno Vironi, laulja ja lauluõpetaja, Narva mnt. 56—5.

Tobias, Silvia, harfikunstnik, konservatooriumi õpetaja.

August Permman, O.-ü. „Esto-Muusika“ ja Tallinna Konservatooriumi klaverimeister ja häälestaja. Tallinn, Gonsiori 43—2, tel. 320-51.

Muusikamuuseum:

Müürivahe tn. 12, avatud: pühap., teisip., neljap. kella 12—14.

Klaveritööstus

K. Saar

Liivalaia 64

Telefon 457-01.

Soovitab
otse töökojast

pianiinosid,
mis kõlalt ja vastupidavuselt täieliselt võrdsed välismaa kuulsamate firmade omadega. Parimaks tõenduseks—ostud ja soovitusused muusikatundjailt.

MUUSIKALEHT

1939. XVI. AASTA KÄIK
ÜHES NOODILISAGA

E. L. L. liikm. — aastas	Kr. 2.50
Teistele	„ 3.—
Välismaale	„ 4.50
E. L. L. liikm. poolaastas	„ 1.25
Teistele	„ 1.50
Välismaale	„ 2.30

ILMUB 10 KORDA AASTAS
TELLIMISI VÕTAVAD VASTU
KÕIK POSTIASUTUSED

TOIMETUSE JA TALITUSE ADDRESS:
TALLINN, LAI TÄN. 11. TELEFON 431-82

SISUKORD:

- Miina Härma 75-aastane. A. Kase-mets.
- Nende esimesi mälestusi Miina Härmast.
- Muusikaelu nõuab organiseerimist ja propagandat. V. Leemets.
- Ooper ja kontserdid. Ed. Visnapuu, B. Lamey.
- Muusikakirjandust. Ed. V.
- Tubli jätk elavat rahvamuusikat heliplaatidel. Aug. Pulst.
- L. Juht muusika pärast kohtus.
- Mitmesugust, illustratsioone.

Muusikaleht

A. KASEMETS

Miina Härma 75-aastane

Saabuv 9. veebruar tähistab meie muusikaelus era-, võiks isegi ütelda, ainukordset sündmust: meie populaarseim ja armastatuim helilooja vanemast generatsioonist — Miina Härma saab sel päeval 75 aastat vanaks, astudes seega meie koorilaulu vanaema auväärseesse ikka. Et sellele harukordsele sündmusele elab soojasüdameliselt kaasa kogu meie 20-tuhandeline lauljaskond ja sadadesse tuhandesse küündiv lauluhuviliste pere, tohiks olla väljaspool igasugust kahtlust. On ju Miina Härma teened meie koorilaulu arendamisel ja rahvusliku lauluvara soetamisel sedavõrd üldtuntud ja tunnustatud ning selle mõju eriti läinud sajandi viimase aastakümne muusikaelu kujunemisel sedavõrd sügavale ulatuv, et tema isiklik aupäev on otseselt kogu meie muusikaelu suurpäevaks.

Et Miina Härma on jõudnud oma auväärse eani meie muusikakunstnike vägagi kitsaste elutingimuste kiuste ning jäänud säälijuures veel hingeliselt nii sädelevaks ja nooreks, on võimaldunud vaid tänu ta haruldaselt suurele vaimsele ning füüsilisele vitaalsusele, mis ei ole lõõnud nõrdima ka raskeimateski oludes. Ja selle harukordse vitaalsuse on ta saanud päranduseks oma vanematelt ning tollest ärkamisaja tunglevast vaimust, mis valitses tema lapsepõlves, vanemate kodus. On ta ju neid väheseid õnnelikke muusikainimesi, kelle kujunemine ja arenemine toimus meie ärkamisaja kõrgõhkkonnas ning selle keskuse — Tartu — otsese mõju all. Ta lapsepõlvekodu — Kõr-

MIINA HÄRMA
viimastelt aegadelt

veküla koolimaja Raadi vallas — oli ärkamisaja rahvusliku vaimu ning selle tähtsaima avaldusvahendi — koorilaulu — keskuks ümbruskonnale. Ja tema vanemate elav läbikäimine ärkamisaja tähtsamate te-

MIINA HÄRMA
üldlaulupeo kavast
oma teost juhata-
mas

gelastega, eriti ka muusikaga tegelevate meestega, nagu J. V. Jannsen, D. O. Wirkhaus, K. A. Hermann ja praost Willigerode, aiva tihendas isakodus seda elustavat rahvuslikku õhkkonda. Võrsuv tütarlaps võis piiramatul määral imeda omale verre tervet ja püsivat elujõudu, millest talle on jatkunud ammutada ja teistele jagada senini.

Aga üks ole selle isakodust pärineva vaimse vitaalsuse uhkeks tunnuseks ka see, et Miina Härma sõandas asuda iseseisva naisena avalikku tegutsemist nõudvale muusikaalale ajal, mil valitsevate eelarvamuste järgi peeti korrallikule naisele ehasiindsaks osa võtta igasugusest avalikust tegevusest, veel vähem iseseisvast esinemisest, nagu seda nõuab muusikakunstniku elukutse. Tänapäeval on ta selle eest populaarseim ja tuntuim naine Eestis, kellele on juubeldanud kümned ja kümned tuhanded suurtel laulupidudel üle kogu maa.

Miina Härma teeneterikka elutöö tähtsaimaks ja sügavamaid jälgi jätnud perioodiks tuleb pidada ajavahemikku 1890.—1903. a., s. o. aega, mil ta värskest Peterburgi konservatooriumi lõpetanud esimese diplo-

meeritud naishelikonstnikuna asus innukalt tegutsema nii praktilisel kui ka looval muusikaalal, jätkates seda, alatise asukohaga Tartus, kuni siirdumiseni Kroonlinna 1903. a.

Praktilisel tegutsemisel seisid alul esikohal orelikontserdid. Alustanud orelikontsertide seeria Saksamaa linnades — Weimaris, Erfurtis, Leipzgis (Tooma kirikus, kus omal ajal oli organistik J. S. Bach) ja mujal — jätkas ta neid 1891. a. alates kodumaal nii linna- kui ka maakirikutes, tutvustades esimesena nende kaudu laiemaid rahvahulki klassikalise orelimuusikaga.

Kontserttegevusele lisandus alates 1894. a. viljakas ja hinnatavaid jälgi jättnud töö koorijuhina. Selle kohta selgema pildi saamiseks olgu märgitud, et Tartu linn, mis tollal juba aastaid püsis kogu eesti muusikaelu juhtimise keskkohana, alul J. V. Jannsen'i ja hiljem K. A. Hermann'i kaudu, polnud suutnud oma muusika elustamiseks midagi nimetamisväärset korda saata. Eriti viletsal järjel seisis sääl koorilaul, tõusmata kunagi tasemele, mis oleks võinud pakuda väikestki eeskju provintsile.

MIINA HÄRMA
harmoniumi
ees

Miina Härma viis aga oma 1894. a. asutatud laulukoori võimed ja kunstilise taseme peagi kõrgusele, mida Tartu polnud varem näinud. Nende saavutiste ergutav mõju ulatus koori rohkete kontsertmatkade kaudu ka väljapoole Tartut, 1897. a. isegi Pihkvasse, Riiga ja Peterburki. Ja Miina Härmale kindlustasid need tubli koorijuhhi tunnustuse, tänu millele teda kutsuti juhatama mitmeid kohalikke laulupäevi ning ka mõningaid maakondlikke laulupidusid, nagu Põltsamaale (1894), Narva (1895), Haapsallu ja Võrru (1896) jne.

Kõigi nende ilusate tulemuste saavutamise nõudis Miina Härmalt küll rohkesti tööd ja rühkimist, kuid oli aineliselt vägagi kehvalt tasuv. Parem polnud olukord ka muusikatundide tasuvusega, millist tööd tal tuli muude toimingute kõrval teha. Kindlaltalgalise ja tasuvama kirikuorganisti koha saamiseks kodumaal polnud aga vähemaidki väljavaateid. Ja nii pidi Miina Härma paratamatult katkestama oma 12 aastat kestnud töö Tartus ja siirduma võõrsile paremaid äraelamise võimalusi otsima. Ta läks (1903. a.) Kroonlinna luterikiriku organistiksi ja kohalikuks muusikaõpetajaks, missugune positsioon kindlustas talle esmakordselt korraliku äraelamise võimalused muusikalisest tööst, mida kodumaa polnud suutnud talle pakkuda.

Lahkudes kodumaa muusikapõllult võõrsile ja jättes selle ilma oma väärtuslikuks kujunenud ning seetõttu seda vajalikumaks osutunud tööjõust, jättis ta meile muusikale siiski maha vahest veelgi väärtuslikuma päranduse, mida jõudsasti arenema hakanud koorilaul sai edukalt ja püsivalt kasutada. See oli ta arvukas koorilooming.

Oma kooriloominguga, mille ta oli teinud trükitult lauljaskonnale kättesaadavaks, andis ta tollal veel ikka päämiselt saksa kassina väärtusega kooripaladest elavaile laulukooridele arvuka hulga tehniliselt mitte rasket kuid hästi kõlavat, meeldivat ja meeleoluliselt värsket algupärast lauluvara, milles osalt on domineerimas tugev rahvuslik põhikõla.

Tol ajal veel väikesearvulisele algupärasele kooriloomingule, mille hulgas leidis meeeldi lauldavaid väärtpalasid veelgi vähem, olid kõrgelt hinnatavaks rikastuseks sellised meeleolulised ja hästi kõlavad laulud, nagu romantiline „Mis sa nopid neiu-kene“, pateetiline „Isamaa hiilgava pinnalta“, elegiline „Küll oli ilus mu õieke“ või mehine „Nii tugevad kui kaljud suures meres“ j. t., eriti aga rahvaviisidele rajatud ja lihtsa kuid hästikõlava ülesehitusega laulud „Tule koju“, „Ei saa mitte vaiki olla“, „Kus on, kus on kurva kodu“, „Ehi, veli,

Miina Härma lillede ja kinkide keskel eelnendud juubelipäevadel

opi, velli“, „Pidu hakkab“, „Kui ma olin väiksekene“, „Tuljak“ j. t.

Mis ime siis, et need laulud levinesid kiiresti üle kogu maa ja muutusid peagi populaarseimateks paladeks kooride repertuaarides ja et mitmed neist on jäänud tänapäevani laulukooride raudvaraks. Seepärast pole vist ekslik väita, et kogu meie algupärasest loomingust, kaasa arvatud ka kõik hilisem, on kõige laialdasema populaarsusega Miina Härma kooritoodang, ja nimelt just ülalmainitud, Kroonlinna asumise eeloodud osa sellest. Vaevalt ja leidub meil koorilauljat ja lauluhuvilist, kellele oleks tundmatu näit. Härma „Tuljak“, ilma milleta ei taheta viimasel ajal lõpetada ühtegi laulupidu ning mille laulmist nõutakse ilmingimata igalt meie koorilt Soomet või Lätit küllastades.

Tolle ajajärgu koorilooming ongi õieti Miina Härma üldise populaarsuse, tunnustuse ja austuse tõeliseks põhjuseks ja selle

juurdumine rahva laia- ja hulkadesse on tema kõrgelthinnatava elutöö suurimaks saavutuseks.

Miina Härma Kroonlinnas veedetud aastad (1903—1915) on eesti muusikale täiesti kaotsi läinud ajaks. Mitte ükski see, et kodumaa muusikaelu jäi sel ajavahemikul ilma Härma praktilisest tööjõust, vaid ka loominguiliselt ei annud need aastad Härmalt eesti muusikale mitte kui midagi.

Nagu vaiks omal ajal Kroonlinna merekindluse müüride vahel ja vene sõjaväelaste vaimset sumbunud õhkkonnas Lydia Koidula luulekannel, nii tardus ka Miina Härma loov vaim säälsle elu tühjustes ja argipäeva halluses peagu täiesti. Alles kodumaale tagasi pöördunud ja siin põgusalt pulbitseva muusikaelu eest leidnud, elustusid ta tegutsemisenergia ja loov vaim uuesti. Ta asus taas juhatama omanimelist segakoori Tartus, õpetama noori muusikahuvilisi ja looma uusi koorilaule lisaks endistele. Ta liitus

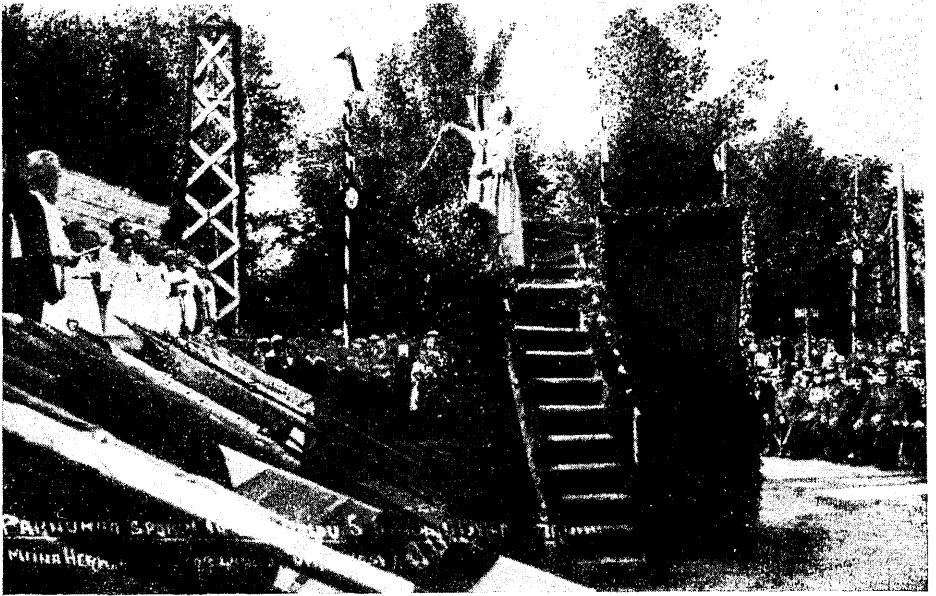
Momente Miina Härma austamisest üldlaulupeol

vahepeäl kodumaa muusikapõllul tegevusse astunud noorte jõududega, kelle hoolitsusel ja juhtimisel meie muusikakultuur oli teinud suuri edusamme nii praktilisel kui ka looval alal. Järgnevalt on ta jatkanud koos nendega muusikalise uudismaa harimist ja värsket kunstiseemne külvamist seniajani.

Miina Härma algupäraste laulude ja rahvaviisi-säädete üldkogum on õige suur, tõustes ümmarguselt sajani. Rõhvas enamuses on need ka trükkis ilmunud. Varajasima osa neist (arvult umb. 30) avaldas K. A. Hermann oma „Laulu ja mängu Lehes“ (1885 kuni 1892), osalt on need ilmunud mitmesugustes segaväljaannetes, peamiselt laulupidude noodiraamatuis, suurema jao neist on Miina Härma aga ajajooksul ise välja annud, osalt eriraamatuna, osalt koos teiste heli-

loojate (sageli ka võõraste) loominguga. Üldse on M. Härma trükki toimetanud 20 mitmesugust noodiväljaannet, peamiselt koorilaulude kogu, saades nii viisi ka päris agarakaks noodivara trükkijaks ja levitajaks.

Tähtsamatena neist oleks nimetada järgmised väljaanded, millest mitmed on muutunud juba haraldusteks, kuna nende trükk on ammugi otsas: „Miina Hermann'i segakoori laulud I“ (ilmus 1892. a.), sisaldab 14 laulu eesti- ja soomekeelsete sõnadega; „Pühade laulud“, I anne 1894, II a. 1900 ja III a. (mimeograferitud) 1922. a., sisaldab kokku 29 laulu peamiselt võerailt autoreilt; „Miina Hermann'i laulukoori kontserdi laulud“, I a. 1898. a., II a. samal aastal (uus trükk 1910. a.) ja III a. 1922. a., kokku 43 lauluga, mil-

Miina Härma Pärnumaa laulupidu juhatamas

lest 22 eesti heliloojalilt, päämiselt M. Ha-It eneselt. Neist on erilisel suure väärtusega II anne, mis viis rahva kätte M. Härma loomingu paremiku, päämiselt eespool erilisel mainitud rahvaviiside sääded. Oma iseseisvuseaegsest, seega hilisemasse perioodi kuuluvast loominguist on M. Härma avaldanud ühe osa kogus „Uus kevad“, mille I a. ilmus 1922. a. ja II a. (mimeografeeritud) 1925. a., kuna muu osa tollaegsest loominguist on ilmunud mitmesugustes segakogudes või seisab alles käsikirjades.

Päälle loetletud tähtsamate koorilaulu kogude on M. Härmalt ilmunud 1895. a. klaveripartituurina „laululugu eesti minevikust“ nimega „Kalev ja Linda“, mille lõpukoor „Veel kaitse, kange Kalev, oma lapsi“ on saanud väga populaarseks, ning mõned kogud nais- ja lastekoori laule.

1928. a. alustas Miina Härma oma loomingu koguväljaande korraldamist, millest samal aastal ilmus esimene osa, nime all „Isamaa laulud“, kuid tõenäoliselt ainelised põhjused pole lasknud seda väga vajalist üritust jätkata ja lõpule viia.

Eelnenud ülevaates on Miina Härma kõrget hinnatavad teened meie muusikakultuuri arendamise ja süvendamise alal leidnud vaid üldjoonelist käsitl. Kuid ka sellest paistab küllaltki selgesti, kuivõrd sügav ja — võiks ütelda — otse põhjanev tähtsus on Miina Härma tegevusel olnud meie muusikakultuurilise arenemise mõjutamisel eriti läinud sajandi lõpu- ja käesoleva algaastail, mil levinudid ta tähtsamad koorilaulud, kindlustades nende loojale selle ülemaalise populaarsuse ning austuse, mis on saanud osaks vaid vähestele eesti naistest.

Seda üksmeelset austust on eesti lauljaskond väljendanud Miina Härmale kõigil viimastel laulupidudel südamlike ja spontaanselt jõuliste juubeldustega. Täna, meie teeneterikka koorilaulu vanaema elu suurel tähtpäeval teeb seda iga eesti laulja ja laulusõber erilise südamlikkusega ning tänulikkusega, teades, et ta seega saab täita vaid väikese osa aukohustusest inimese vastu, kes on annud eesti laulule ja selle edendamisele oma parima: kogu oma südame ja hinge.

Foto Akel

MIINA HÄRMA

Nende esimesi mälestusi Miina Härmast

Miina Härma noorena

Miina Härma isa

Prof. A. Kapp

Minu esimesed mälestused Miina Härmast on väga armsad. See oli 1891. a. augusti-kuu alguses, kui Miina Härma tuli Suure-Jaani orelikontserti andma. Olin siis 13-aastane ning puudus kaks nädalit, mil pidin sõitma Peterburgi konservatooriumi.

Miina Härma peatus meil neli või viis päeva ning ta kõneles palju muusikast, tööst ja elust Peterburgi konservatooriumis, andes häid näpunäiteid ja ergutust ning soovitas omalt poolt soojalt minu astumist konservatooriumi — viimast eriti selle järele, kui olin temale orelil ette mänginud.

Pean ütleva, et tema mäng minusse väga mõjus. Ta mängis hästi ning osavasti. Suure-Jaani orel oli vana instrument ja tema klahvid olid väga rasked. Siiski mängis Miina Härma ka allegro-osad suure kergusga.

Minu ülesandeks oli noodilehtede pööramine ja ka mõne registri käsitlemine. Olin sellele

Miina Härma ema

Miina Härma sünnimaja Kõrvkülas

ülesandele väga uhke ja püüdsin pakkuda oma prima!

Mis puutub kontserdisse endasse, siis oli see esimene Suure-Jaanis, mis toimus väljastpoolt tulnud solistiga. Suure-Jaanis valitses tollal elav huvi muusika vastu, käidi laulmas „Ilmatari“ kooris, mängiti orkestris ja ka kirikus esineti sageli nii lauludega kui orelipaladega. Miina Härma kontserdile tuli väga palju rahvast — ning nii palju kui mäletan, andis kontsert isegi mõnikümme rubla ülejääki.

Kontserdi kavast on mul meele jäänud Reinberger'i a-moll sonaat, kaunis ja meloodiline asi.

Pääle kontserti oli pühapäeval kõstrimajas puhkpilliorkestri harjutus. Miina Härma tuli ka sinna, kus ta orkestri tööd kiitis ja sellele energiliselt hoogu andis.

Peaaegu tähendama, et minusse see Miina Härma külaskäik väga ergutavalt mõjus. Juba tollest ajast pääle on minul jäänud temast väga sümpaatne mulje — mulje inimesest, kes on andekas, erakordselt energiline, kuid ka küllalt tagasihoidlik, kõigepeält aga väga häätahtlik.

Kui olin juba Peterburgi konservatooriumi õpilane, siis tuli ta kord oreliklassi, juteldes prof. Homilius'ega ning pärides temalt minu edasijõudmise üle. Ma olin väga

meelitatud, eriti aga sellest, et prof. Homilius minu kohta küllaltki häa atestatsiooni andis.

5—6 aastat hiljem andis Miina Härma orelikontserdi Peterburgi Rootsi kirikus. Endastmõistetavalt lõttasin seda kontserti kuulama ja Miina Härmale oma austust avaldama. Ka tol korral, mil juba ise end organistik võisin pidada, jättis Miina Härma mäng minusse väga häa mulje. Seda mängu kuulates meenusid mulle päevad isakodus Suure-Jaanis, kus jalutasime metsas ning Härma nii kauneid sõnu kõneles muusikast ja kunstist üldse.

Kuid mis minule Miina Härmas kui isikus eriti on meeldinud, see on tema energiline huumor, kui nii võiks ütelda. Leian, et sellist huumorit vajab igaüks, kes tahab elus midagi korda saata!

Prof. J. Aavik.

Minu esimene elavaim mälestus Miina Härmast ulatub aega, mil olin 14—15-aastane Viljandi linnakooli õpilane. Kuigi tema heiloomingust, koorilauludest, teadsin varem, kuna meil kodus tollal oldi kontaktis ja ka harrastati kõike, mis omaloomingu alal kätte saadi, siiski esines Miina Härma

MIINA HÄRMA
intümses suvemäljöös

isikuna esmakordselt minu elus just tol linnakooli õpilasajal, ja seda eriti mõjuvalt.

Nimelt toimus tollal Viljandis Miina Härma iseseisev orelikontsert. Kui võrrelda tolle kontserdi tähtsust ükskõik millise tänapäeva kontserdiga, siis ilmneb siin suur vahe. Viljandi meie tavalise väikelinnana oli päämiselt saksluse ja veneluse linn, — eestlaste osatähtsus linna üldilmes oli väga väike. Ja siis äkki — eestlane annab iseseisva orelikontserdi, liati see eestlane on veel — naine!

Eesti seltskond lõi kihama, tunti nagu suurt võidumeeleolu, tunti, et on saabunud võimalus näidata võõrastele, et ka eestlane suudab midagi!

Isiklikult ma kontserdil ei käinud, kuid kontserdi järelkaja ulatus ka meile kooli. Mäletan, kuis meie inspektor Wenger, kes rahvuselt oli pool-sakslast, pool-venelast, kuid kaasa elas ka eestluse üritustele, järgmisel päeval pärast kontserti tuli suures ekstaasis klassi ja pajatas, et see olnud midagi uskumatut, mida ta kontserdil kaasa elanud: n a i n e mänginud orelit, mänginud usutamatult toredasti ja — milline üllatus! — mänginud ka jalgadega! Ta jalad poie pedaalidel sugugi aeglasemalt liikunud kui käed klahvidel!

See ekstaas nakatus ka meisse, eriti aga eesti poistes, ning meie tundsiime selle järele suurt uhkust, et olime samast rahvusest kui seesinane naine-imemängija!

Arvan, et need Miina Härma iseseisvad orelikontserdid ja tema laulukoori esinemised kõikjal tekitasid samasugust elevust nagu Viljandis ning seega neil puhtmuusika-

lise külje kõrval oli suur tähtsus ka rahvuslikust küljest.

Teiseks elavamaks mälestuseks Miina Härma on mu episood Peterburgist, mil õppisin konservatooriumis. Miina Härma, kes konservatooriumi lõpetas enne, kui mina sinna astusin, juhatas Nemetti-nimelises teatris „Murueide tütre“ ettekannet. Vanemad tegelased mäletavad kindlasti, millise menu see Ansomardi tekstiga ja Miina Härma muusikaga laulumäng kõikjal kodumaal saavutas. Väiksem ei olnud menu ka Peterburgis. Arvan, et etenduse korraldajaks oli kohalik eesti selts. Mind kuj eestisoost konservatooriumi õpilast kutsuti orkestrisse kaasa mängima. Ning taas kordus sama, mis Viljandiski: võõraid üllatas ülimalt see, et n a i n e esineb kutselise muusikuna.

Mäletan, kuis venelased-orkestrandid üks-teist varrukast kiskusid: „Vaata, vaata ometi, — naine dirigeerib!“ Nende üllatus ei olnud sugugi põhjendamatu, — kui isegi tänapäeval naisdirigente esineb väga vähe, siis tollal see nähe oli ennekuulmatuks sündmuseks. Ning taas eesti seltskond tundis suurt rõõmu, et see erakordsete võimega naine, keda võõrad jälgisid, piltlikult üteldes, lahtiste suudega, oli eestlane, oli m e i e inimene!

Hiljem oli mul au sama „Murueide tütart“ juhatada Tartus ja ka Tallinnas. Ettekandjajaks olid üliõpilased ning ettekanne korraldati muuseumi hääks. Möödamannes olgu toleagestete olude iseloomustamiseks märgitud, et näiteseltskonna ja orkestri sõiduks erarongis Tartust Tallinna loa saamiseks tuli delegatsioonil minna Peterburki!

Kodutütred eelnenud juubelil Miina Härmat tervitamas

Siis ja hiljem puutusin Miina Härmaga juba sagedamini kokku. Kuid esimene mulje temast on säilinud tänaseni: mulje erakordse energiaga, erakordse alagatusvõimega muusikust, kelle looming ja tegevus suudab haarata tervet rahvast!

Prof. R. Kull.

Minu esimene mälestus Miina Härmast? See on nii selge, et seda võiksin kivisse raiuda, kuna sellel oli otsustav tähtsus kogu minu tegevusele ja, arvatavasti küll, ka elule!

See oli täpselt 1900. a. suvel, mil Narva muusikakooli õpilasena mängisin kaasa Merikülas n-n. „Waldkapelles“. Noore poisina tuli mul täita küllaltki kaalukas ülesanne: olin orkestris baritoni solist!

Tol saatuslikul korral mängiti fantaasiat saksa laulul „Ma istun keldris sügavas“, mida meist vist igaiks tunneb kas või tänu Benno Hansen'ile ja tema poolt sisselauldud plaatidele.

Nii siis „Ma istun keldris sügavas“, mida puhusin soolona baritonil. Pääle mängu tuli minu juure Miina Härma ning jagas komplimente, mis mul, tõtt ütelda, pää ringlema panid. Tema kategooriliseks käsuks oli: tuleb minna Peterburgi konservatooriumi! Meil on tarvis eesti poisse, kes musitseerida oskavad, — need olid Miina Härma sõnad!

Peterburgi konservatooriumi minna, — kes meist, pillipoistest, tollal sellest ei unistanud! Kuid kui seda ka otsekohe kästakse, ega ikkagi see minek pole nii lihtne, et pane pill kotti ja asu teele!

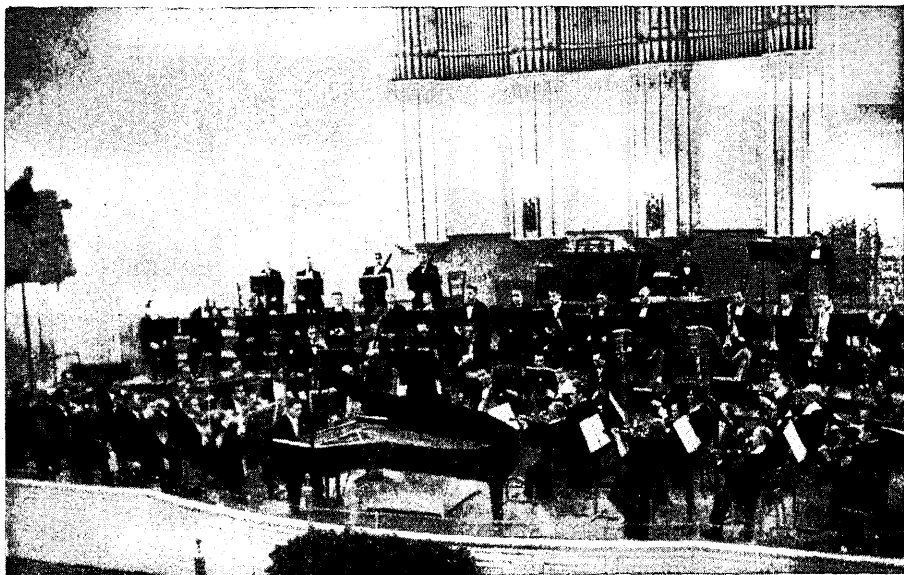
Minu seletustele, et mul kahjuks küll minisuguseid võimalusi ei ole selliseks elumuutuseks, vastas Miina Härma: „Teie võtke kohe paber ja sulg kätte ja kirjutage Peterburgi konservatooriumi inspektorile Jaan Tammele, et mina Teid olen soovitanud. Küll siis juba Tamm asja korda säeb!“

Nii siis tegini ja sain lühikese aja järele vastuse: sõida aga välja, küll me su paigale paneme!

Sõitsin, pandi paigale, õppisin konservatooriumis, lõpetasin selle ja siin ma nüüd olen see, kes ma olen!

Nüüd mõistate, et ma kunagi ei unusta esimest kohtamist Miina Härmaga, et ma kunagi ei unusta ka Miina Härmat!

Kui sakslased, lähtudes Bach'i juurest, on jõudnud Wagner'ini, siis on nad sääljuures toimunud hääde sakslastena ja midagi pole katki. Aga kui meie — itaallased —, Palestriina järeltulijad, Wagner'it matkime, siis sooritame muusikalist roima, teeme midagi mittevajalist, isegi kahjulist. G. Verdi.

Sümfooniaorkester „Estonias“; pildil B. Sirpo, klaveri juures K. Valden

V. LEEMETS

Muusikaelu nõuab organiseerimist ja propagandat

Iga ala, milline see ka poleks, nõuab korraldavat kätt. Iga ettevõtte vajab keskust, kuhu jookseksid kokku kõik niidid ja kust saadakse instruksioone. Malev ilma juhita kaotab alati lahingu, sest ta võitleb pimesi. Sõduri vaprus ja ohvrimeelsus ükski ei kannu vilja. Ei piisa paljalt kohusetruudusest, kui ei teata, milline see kohus on, mida tuleb täita. Sellepärast iga sõjavägi omab ülemjuhataja, iga riik riigijuhi, iga teater dramaturgi, iga kool juhataja, iga ajaleht päätoimetaja, iga koor koorijuhi.

See on aabitsatõde, millest ei tarvitseks ega sobiks rääkida, kuna seda teab igaüks ja kuna see on teostatud kõikjal juba iidsetest aegadest. Ja ometi peame seda aabitsatõde meele tuletama — muusikaelu puhul.

Meil on nägus kontserdihoone. Meil on enam-vähem nõudeile vastav sümfooniaorkester. Meil on orkestrijuhte, nii et näiliselt on kõik korras. Aga ometi ei ole kõik korras, sest puudub juhtiv keskus, töökaava, süsteem, tead-

lik korraldus — ja toimitakse tegutsetakse juhuslikult, kindla programmi ta.

Puudub suund, teadlik siht. Iga kapelmeister toimib omapääd, võttes kavassee, mis talle hetkel näib sobivaimana. Mitte ainult keskus, mis hoolitseks helikunsti vaimse palge eest ja rajaks kindlajoone list töörada, pole puuduseks, mis takistab muusikaelu edukust. Meil pole isegi püsivat dirigenti, kes annaks sümfooniilisele muusikale mingisugusegi ilme!

Olukord on silmapilgul selline: „Estonia“ kuidagiviisi peab aasta jooksul korraldama 10 kontserti, et õigustada toetuse saamist (meil on selleks ette nähtud vastav fond!). Ta teebki seda, kutsudes kontserte juhtima välismaa dirigente. Mõnikord häid, mõnikord halbu, nii kuidas juhtub. Need siis omakorda mängivad, mida hääks arvavad, kas Čaikovski kuendat või Beethoven'i viientat. Kuid sellest on armetuseni vähe, ja meie tohime õigustatult nõuda ülevaate saa-

I. Dzeržinski „Vaikne Don“; stseen esimesest pildist

mist heliloomingu üldisest tasemest. Ega venelaste muusika piirdu paljalt Čaikovski'ga ja Glinka'ga, küllap sääligi leidub ajakohaseid kajastusi. Samuti ei pane „i“-le punkti päälle sakslaste Wagner või Weber. Ka norralaste seas leidub andekaid muusikuid, aga meie ei tunne neist üieti kedagi päälle Grieg'i.

Püsime juba pikemat aega takerduvas olukorras, kus puuduvad sihid ja vaated. Kui kogu kultuuriline maailm produtseerib uusi muusikalisi väärtusi, siis ei saa meie neist mingit ülevaadet. Muusikaakadeemia lõpetajad peavad leppima paljalt nimedega, et kusagil Hindemith või Albeniz rikkastavat heliloomingulist ala uute väärtustega. Aga millised need väärtused on, seda ei saa me olukorra juures kunagi teada, — kui ei julgeta omal, isiklikul riisikol vastava noodiliteratuuriga tutvuda. Aga kui paljudel jätkub selleks ohvimeelsust ja rahagi?

Kuid jätame selle osa ja vaatleme meie o m a t o o d a n g u t. Kuivõrd intensiivselt propageerime ja tutvustame seda? Siin peame küll punastama oma loiduse pärast. Mõnigi komponist on annud võib-olla suuri tu-

lemusi, aga need tulemused jäävad kirjutuslaua laekasse (ükskõik, kas isikliku töölaua laekasse, või Kultuurkapitali tolmuvasse arhiivi) ega leia nemad käiku, levikut. Tundub, see pole mingi liialdamine ja pessimism juhtida tähelepanu imelikule asjaolule, et kirjutada me kuidagi viisi oskame, kuna oleme õppinud 10 aasta jooksul muusikateooriat, aga see oskus, et need kirjutised leiaksid rakendamist, et neid ette kantakse, kasutatakse, sellega me ei saa hakkama. Võib-olla nõuab see 20-aastast eristuudiumi?

Hiljuti külastas meid Soomes tegutsev dirigent B. Sirpo. Tutvudes meie muusikaliste oludega ja saades ootamatu üllatusena Sihtkapitali poolt kirjastatud 106 mitmesugust noodipala, jäi ta väga imetlema, et isegi meil arendatakse seda ala. Lisas aga otsekohe juure: kui teie ise reklaami ei tee, siis ei tee seda ükski kõrvalseisja. Teil võib olla kümme Beethoven'it ja kakskümmendviis Bach'i, aga neist ei tea väljaspool keegi, kui te neile turgu ei võimalda. Ega kõrvalseisjail ole aega otsida teiste väärtusi, pange need väärtused ise maksma.

Tõsi küll, tegelike oludega arvestades peame jääma tagasihoidlikkuse raamistikku, sest puuduvad ainelised ressursid. Meie ei suuda kirjastada suurvormis kirjutatud helindeid, oratooriume ja sümfooniaid. Aga et te k a n d a võime neid ometi — ning seda mitte ainult kodumaal, vaid ka suurtes muusikalistes tsentrumites. Ega meie pole ainukene erand, on teisisi pisiriike, kes on hädas selle küsimusega. Aga miks ei tulda sellele loomulikule lahendamiseviisile, et väikerahvad annaksid vastamisi kasutada omi partituure? Kõik pisiriigid kiratsevad, aga hää korralduse puhul võiksid nad pääseda nähtavasse olukorda. Selleks pole tarvis ei suuri kapitale ega suurejoonelist as-

jaajamist. Piisaks kas või ühestki inimesest, kes võtaks muusikaelu arengu (populariseerimine, korraldamine, propageerimine) oma tegevuse vastutavaks ülesandeks.

Kui aga korralduslik aparaat püsib kogu aeg loiduse tähe all ega leita vastavat entusiasti — olgu ta siis kas või nõunik, kes annaks asjale käigu ja näitaks programmi, siis ei pääse me kunagi edasi. Meie ei kujutle, et raudteel puudub sõiduplaan; meie võtame samuti aksioomina, et igas koolis on oma kindel töökava ja tunniplaan.

Seda töökava vajab ka muusika, ja selle teostamiseks oleks ülim aeg.

Ooper ja kontserdid

Tallinn

Jaauari keskel tuli Tallinnas ettekan- dele esimene Nõukogude Venest pärinev ooper, Ivan Dzeržinski „Vaikne Don“.

Liberto aluseks on armastajate isiku- draama, mis algab hariliku elu taustal, areneb edasi Maailmasõja episoodide kau- du ja kandub revolutsiooni puhkemisse. Siin meie näeme üli selle kunstilises ju- mestuses, kuid tabame ka vaatlusviisi vär- vinguid. Igatahes leidub tekstis alusma- terjali, millele ehitada lavaliselt edukas ooper.

Tugevamaks küljeks aga teoses tuleb pi- dada muusikalist osa. Esijoones räägib autori tundemeel mõjuvusega. Ta annab ehtsalt slaavilise viisivara värske harmo- nisatsiooniga ning on leidlik kõlavärvin- gute kasutamisel. Ooperis võib eriti alla kriipsutada muusika lavapärasust. Just stseeniliselt illustreeriv külj peabki siin kõige rohkem kaaluma.

Ooper on küllalt vaheldusrikas soolode, ansamblite ning kooriosade rakendamise mõttes. Laululise väljenduse kõrval tege- lastele antakse võrdlemisi rohkesti retsi- tatiivi. Vokaalsed osad on viidud läbi kaunis tänuhulka testituuris. Ka ei koor- mata kedagi üksikult ülesannete vältavu- sega.

„Vaikne Don“ on oma sisult tugevasti realistlik teos, ja sellisena nägime ka E. Uuli lavastust. See oli läbi viidud õn- nestumisega, eriti stseenides, kus osutub küllalt raskeks ühelhoobil elavuse hoidmi-

ne ja mõõdukuse raamides püsimine — nagu näiteks kakluste üritamised. Siiski mõne tegelase kaudu võis märgata, et nad ei aima mõistet: ooperirealism. Selles tuleb esineda partituurist tüübi poole, mitte aga vastupidi. Kogu ooperlik ehitus ju on suunatud nii, et lähtudes muusikaliste distsipliinide aluselt püütakse saavutada täiuslikumat kujutluste teenimist.

Üldansambl V. Nerepi juhatusel te- gutses tunnustatavalt. Oli hoogu, enese- kindlust ja tasakaalu vastastikku. Ette- kanded on arenenud innustatud meeleolus ning tõusva elevusega. Ühe nähtavamana päätegelase — Aksinja — kohal esinesid E. Vaarman ja N. Loona. Nad mõ- lemad olid hääd oma lavalistes ülesanne- tes, seda kumbki isikupäraste kalduvus- tega. K. Ots Grigorina jällegi püsis hin- natavalt esimeste reas ühe kandvama ku- ju andmisega. Vana kasaka Melehovi osa täitjana A. Viisimaa näitas väga mõjuvat lavakunsti. Ka J. Johanson tema paarikuna andis võrdlemisi sobiva tüübi. J. Villard esitas ehtsalt ja jõu- liselt kasaka Mitjka kuju, L. Aadre Na- talja osas oli väärtuslik jõud, kuigi pisut erinev külätüdrukust. Väiksemaid osi täitsid O. Lund, K. Viitol, V. Veik- kat, T. Puks, O. Raukas, V. Alari, V. Haabjärvi jt.

Hooaja neljas sümfooniakontsert anti teisel jõulupühal, dirigendina toimus noor andekas juhataja O. Roots. Nii ette-

Foto Parikas

I. Dzeržinski „Vaikne Don“; stseen kolmandast pildist

valmistuse kui esinemise tingimused polnud just kõige soodsamad, mida tundus ka tulemustest. Kava oli koostatud võrdlemisi uudsel. Ohtu avati R. Tobiase teosega — d-moll prelüüd ja fuuga, mille mõju jäi pisut tagasihoidlikuks, osalt ettekande, osalt ka orkestratsiooni tõttu. Värske uudispalana järgnes H. Eller'i „Sümfooniline legend“, mille kaudu tunne küll oskuste meistrit, kuid kus ei jõuta välja sügavama ja pidevama arenguni. Ka täitmise külg polnud eriti kujukas. Rohkem pääses mõjule Rich. Strauss'i burlesk klaverile ja orkestrile, mille ettekandmisel Br. Luck solistina esines kindlalt ja orkester pakkus tasakaalulist koostööd. Võrdlemisi erksalt kõlas Šostakoviči viies sümfoonia, kus autor esineb meeleoluliselt, värskesti ja otsekoheselt.

Viienda sümfooniakontserdi kava koosnes soome heliloomingust, juhatab B. Sirpo Soomest. Dirigent toimis vilunud ja kogenud jõuna, rõhutades seejuures ehk liialt välist külge. Kava oma sisult oli väärtuslik ja suuresti ka uudne.

Orkestri poolt tulid ettekandele J. Sibelius'e sümfoonia nr. 2, L. Madetoja sümfooniline poeem „Kullervo“ ja E. Melartin'i Andante „Suvesümfooniast“. Viimase täitmisel tegutses kaasa vokaalrühm, kus suurem ülesanne oli L. Aadrel ning kaasa laulsid O. Lund ja H. Reilas. Pianist K. Valden astus külalisena üles S. Palmgren'i klaverikontserdi ettekandmisel, ilmutades nii tehnikat kui meeleolulist käsitlust. Võorustajatel oli edu.

T. E. Kammermuusika Selts andis oma 13-da kontserdi. Nende orkester A. Udriku juhatusel on teinud järjekindlaid edusamme. Nii nad käesoleval juhul esinesid tõise töö viljaga, mida näidati C. Stamitz'i F-duur sümfoonia, E. Wolfi-Ferrari serenaadi ja Chopin'i klaverikontserdi (op. 21, nr. 2) saate soorituse kaudu. Viimases V. Riives astus solistina üles kindlusega ja tehnilise vabadusega. Teiseks solistiks oli bariton V. Veikat, kes P. Indra saatel esitas kunstipäraselt T. Kuula, T. Vettiku ja E. Kapi laule. Hoolika ettevalmistuse juures anti Mo-

zart'i g-moll kvintett keelpillidele, kusjuures esinesid R. Romulus — 1. viiul, E. Paik — 2. viiul, A. Udrik — 1. vioola, K. Krause — 2. vioola, K. Riisikamp — cello.

E. Helitaide Ühing andis oma neljanda kontserdi, kusjuures kava koosnes A. Vedro ja H. Feischner'i teostest — kummaltki pool programmi. A. Vedrolt pääle kahe klaveripala tulid kõik tööd esmakordsele ettekandele. Tema viiulisonaat on loodud karges meeleolus, tundega vormitihedalt. Silmapaistvaks tooteks on „Runo“ nr. 2 — klaverile. Laulusiit „Kalevipojast“ sisaldab kolm ilmekat pala, kusjuures küll järjestuse üle võiks ehk vaielda. „Adagio doloroso“ keelpillidele näitab sisulist tihedust ja omapära. H. Feischner'ilt anti uudisteosena sonaati „Pihtimus“ kammerorkestrile ning orelile. Siin autor saavutab võimalusi kõlavärvideks — ja kasutabki neid. Arenduslik joon on kindlam sonaadi algul ning lõpu-pool, kuna keskosa käsitus jääb teatava määrani katkeliseks. Siin nimetatud ja varem tuntud teosed moodustasid õige vaimmekesise kava hulga esinejatega, mis mõjus kirjultki. Nii olid rakendatud: O. Indra — sopran, Br. Lukk — klaver, M. Prokofjev — oboe, Bernh. Lukk — klarnet, H. Laan — viiul, R. Merkulov — vioola, A. Karjus — cello, T. Liblik — kontrabass, P. Indra — orel, edasi veel orkestriliikmeid, juhatajaks O. Roots. Ettekanded sooritati üldiselt kaunis hästi.

Kooridest esines Tallinna Koolinoorsoo Muusika Ühingu ja Vanematekogu segakoor helilooja E. Aava juhatusel. Ligemale 100-liikmeline koosseis laulis puh-tasti, taaskaaluliselt ning rütmilise kind-lusega. Ka avaldati hinnatavaid varjun-dusvõimeid ja hääd tähelepanu. Eeskava moodustasid noortele sobivad helgetujuli-sed palad, seda peagu terves ulatuses. Eesti autorite loomingust lauldi: M. Saare „Sööt“ ja „Lehekuul“, C. Kreegi „Viha-ga“, E. Aava „Öösse ära kadus“, E. Võr-gu „Tervituslaul“ ning E. Oja „Laulik“. Pääle nende esitati veel poola ja eehhi he-liloojate töid. Üldiselt õnnestunud täit-mise juures osutusid painduvamateks C. Kreegi „Vihaga“ ja J. Krička „Tulime kõik rõõmus“. Juhataja E. Aav koori praeguse hää distsipliini kohaselt võiks rütmilisest valjustest juba rohkem loobuda ja usaldada koosseisu veelgi rohkemate varjundide juure minekuks. Solistidena esinesid V. Veikat — bariton — ning Carmen Pii — viiul, pakkudes kumbki häid saavutusi nii tehnikalt kui meeleolu-delt. Mõõdukalt ja kindlalt saatis klave-ri Karin Pii.

Iseseisva kontserdi andis noor viiuli-kunstnik V. Öunapuu, kes möödnud kevadel lõpetas Tallinna konservatooriumi. Ta mängis tehniliselt arenenud võimetega, esitades suures osas sellest kül-jest õige nõudlikku repertuaari. Muidugi jääb noorel kunstnikul maad kujunemiseks lõplikuma täiuseni, millises sihis ta ka ka-vatseb edasi töötada. V. Öunapuu on are-nev jõud, kellest võib loota hääd ka sisu-lises mõttes, kui ta teeb läbi oma jatkuva küpsemise. Loomingulistest tungidest ta andis tunnustust isikliku viiulikontserdiga, mis aga sedapuhku jääb katseks, kuna kompositsioonilised alused on puudulikud. Solisti sellel õhtul saatis väärtusliku kaas-mänguga A. Lemba.

Kaks kontserti andis külalisena noor pianist Šura Čerkasski, kes tehnilisest küljest avaldas ennast võrdlemisi kaugele kujunenud jõuna. Seetõttu ta vahel isegi kaldus ilutsemistele, mis vii-sid pisut kõrvale muusika sisust. Üldiselt aga Čerkasski tõlgitses huvitavalt ning võis igale teosele anda selle omapärast ilmet. Ettekanne oli hoogne ja noorus-likult värsk, vahel koguni isemeelnegi — seejuures aga paeluv.

Ed. Visnapuu.

Läti

Riia selletalvine muusikahooaeg algas „tempo animato“ ja tõi juba mõnegi ilu-sa „crescendo“, mis laseb loota veel palju hääd muusika-aasta vältel.

Muusika aktiviteedi tähtsam tsentrum on Läti Rahvusooper, mis oma tegutseva direktori Poruk'si juhtimisel lühikese aja kes-tel tõi rea uuslavastusi häist repertuaar-oopereist. Sääl oli kõigepääl väga õnnestunud ooperikaksikute „Cavalleria rusticana“ ja „Paiasite“ kordamine. Mõlemad Janis Kalninš'ilt juhutatud vaimustuse ja dramaatilise ataagiga. Siis järgnesid d'Albert'i „Madalik“ ja Offenbach'i „Hoffmanni lood“, meister Leo Blech'i poolt ilusasti ja ka-sakiskuvalt esile toodud. Eriti „Hoffmanni lugudes“ võis andeline dekorator Rož-laps oma fantaasiat vabalt lasta tegutseda. Kandvates osades nimetatud oopereis olid Arthur Friednieks-Cavarrá, Milda Brechman-Stengēle, Mariss Vētra, Adolfs Kaktiņš.

Rahvusooper võis aga juba pakkuda uue originaalballeti, mille süžee on Osvald Lemanis'elt, Riia corps de bal-let' andeliselt ballettmeisterilt, kuna Janis Kalinš annab muusika. Need olid kaks ühe-

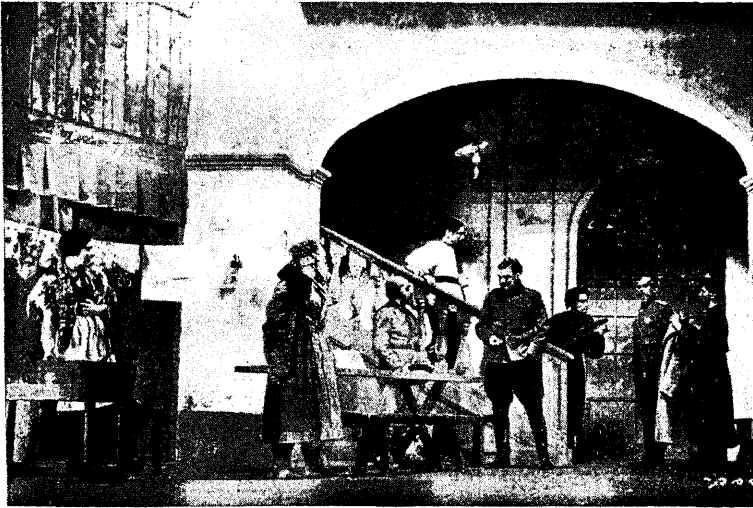

Foto Parikas

I. Dzeržinski
„Vaikne Don“;
stseen neljan-
dast pildist

vaatuslikku balletti „Sügis“ ning „Õõbik ja roos“, viimane Oscar Wilde'i muinasjutu järgi. Mõlemad balletid kuuluvad sümfooniliste ballettide liiki, see on ehtne tantsitav muusika, modernismideta, erakordselt meloodiline ja voolav, avar tõendus noore komponisti paljukülgsest andest. Osvald Lemanis ja Edite Pfeifere hülgasid selle balletiõhtu taevas esmajärgu tähtedena.

Siis pakkus aga ka ooper mitu väljapaistvat külalist, nagu Dusolina Giannini Aida-na ja Carmenina. Huvitav oli ka hispaania koloratuursopraan Mercedes Cap s i r e, kes Violetta ja oma iseseisvas kontserdis pühitses võite. Kõrgeima vaimustuse tipu omandas aga itaalia suure tenori Tito Scip-p a kontsertõhtu.

Tähtsamaist kontserlidest olgu eriti nauditavaks nimetatud Robert Cas a d e s u s'e klaveriõhtu, kelle hoolitsetud kunst, täis suursugusust ja vormitunnet, meile lähedale tõi Bach'i, Chopin'i ja moodsaid prantslasi. Oma kontserdil V. Stur e s t e p s näitas ennast andelise, tehniliselt kaugele esileulatava viiulimängijana, kes annab õiguse suurteks lootusteks.

Muusikakultuuri teine keskus on Riia ringhäälingu sümfooniaorkester prof. Me-d i n š'i kindlal juhtimisel. Väärrib suurt kiitust asjaolu, et see orkester pühendab end ka noorematele, elusolevatele läti komposistidele, kes muidu nii raskelt leiavad teed kontsertsaali ja muusikaperrre.

Kuulsime raadios Olgert Bištevins'i uue orkestrikompositsiooni „Teika“ (saaga), mis on hoitud päris moodsas, õhtueuroopalises koloriidis.

Klassilisem ja seespisem on seevastu Janis Ivanov'i III sümfoonia, millest võib kindlaks teha komponisti tugevat arengut iseseisvale jonele. Ivanov valitseb erilisi karakterseid meloodiaid ja imetletavat instrumenteerimisoskust.

Reitersikoor valmistab ette kontsertreisu Inglismaale, andes kontserdi Inglismaa jaoks ettenähtud kavaga. Rõõmuga kuulsime Lätimaa parimat koori, mis küll kuulub parimate liiki Euroopas, ning hüüdsime talle ja eriti tema silmapaistvale dirigendile Teodor Reiters'ile südamliku „Hääd reisu!“.

Bernhard Lamey.

Imetlegem suuri meistreid, ärgem matkigem neid. Tehkem teisiti... Kui uskuda neid, kes end klassitsismi jüngeriks kuulutavad, siis see ekslevat Tõe ja Ilu teelt kõrvale, kes ei järgne orjalikult neile jälgedele, mis teised endast jättnud. Eksimus! Nad segavad „teesuunda“ kunstiga; nad arvavad „roopaid“ tee enese olevat.

Victor Hugo.

Foto Parikas

I. Dzeržinski
„Vaikne Don“;
stseen viiendast
pildist

Muusikakirjandust

G. Michelson: „Viuludaja käsiraamat“

Hiljuti ilmus trükist 60-leheküljeline brošüür järgmiste artiklitega: 1. Viulihoid ja kontakt viuliga. 2. Viulimängu põhiliigutused. 3. Vibutehnika. 4. Harjutamisest. 5. Franz von Vecsey viulitehnika analüüs. 6. Kunstivaenuline teraskeel viiulil. Osa sellest materjalist on varem ilmunud ajakirjanduses, viimane artikkel „Muusikalehes“.

Brošüür oma kokkusurutud kuju juures ei saa olla kuigi põhjalik, selle eest aga on tegu mõtteavaldustega, mis tulevad meie trükisõna kaudu uudelt. Need seisukohad ja vaatlusviisid välismaalgi pole ammused.

Tavaliselt viiulipedagoogid — sageli suured kuulsused oma instrumendi käsitlemises — tegelevad õpilase tehnika väljakujundamise eneste kogemuse ja individuaalse lähtekoha alusel. Nende andelised õpilased leiavad ka endale vastava isikupärase raketussuuna. Säält edasi jatkub juba õieti kasvandiku kunstiline arendamine ühes tema iseseisva tehnilise edasijõudmisega. Õpetaja küll võib teha märkusi võtete peenendamise vajadusest, kuid ei näita süstemaatilise kujunemise füsioloogilisi aluseid.

Käesolevas brošüüris kajastatakse neid vaatlusviise, mis lähtuvad disponeeritud kehaliigutustest. Selles otsitakse enne kõike vastust küsimusele, millises kontaktis ja kui-

das suunatult peab toimuma lihaste tegevus viulimängu juures. Samas selgitatakse ka kehaliikmete suuremat või väiksemat sobivust instrumendi käsitlemisel. Nii kasvab välja õpetus orgaanilisest ja individuaalsest tehnikast, mis aitab üle huupi otsimisest, kogemata leidmisest — ning koguni mitteleidmisest.

Käesoleva brošüüri ei anta küll mingit põhjalikumalt käsitlemist küsimuse kohta, ometi ta paneb mõtlema vastavas suunas. Igatahes on fikseeritud alused nägemiseks ja tundmiseks, et viulimängu õpetus peab tegema läbi reformi kunstilise kasvatuses kõrval ka teaduseks saamise sihis. Brošüüris õigusega juhitakse tähelepanu koordineeritud liigutustele, viiuli asetusele ning vibukäsitluse põhi-võtetele. See on algetest lähtuv tee, mille kaudu peab jõudma sihile otsémat ja kindlamini.

Kahjuks on brošüüris kasutatud keel pisut raskepärane. Ka osutub mõni artikkel liiga lühikeseks, pinnaliseks ja üldsõnaliseks, kuigi antakse õigeid seisukohti — säärane on näiteks arutlus vibutehnika üle. Vaatamata materjali kokkusurutud kujule ja teistele nimetatud puudustele, võib siiski seda teost soovitada tutvumiseks ning järelemõtlemiseks kui uemate vaatlusviiside kajastajat viiulipedagoogika alalt meie trükisõna kaudu.

Ed. V.

Tubli jatk elavat rahvamuusikat heliplaatidel

Tegelasi rahvamuusika plaadistamiselt

Foto Parikas

Võitlus meie elava muusikalise raudvara, elava rahvamuusika kao vastu algas selle jäädvustamisega elaval kujul — ja nimelt heliplaatidel 1936. aastal. See võitlus kestab aasta-aastalt raugematult edasi.

Kumb siin võidab, kas kadu või jäädvustamine, ei ole veel selge, sest mõlemad pooled ajavad üksteist taga ja kumbki neist võtab üha kiirust juure.

Mis elaval kujul plaati lõigatud, see kestab edasi, kuid mis päästmatult hauda variseb, on kadunud jäävalt.

Rohkesti elavat on päästetud, kuid tohult on seda ka kaotatud. Et aga võitlus siin varsti on lõpule jõudmas, siis peab küll arvama, et just viimased lõõgid otsustavad võitja — kumb pooltest suudab suu-riimal määral kiirust arendada.

Päästele olgu see ergutajaks, kihutajaks. Ärgu olgu enne üle õla tagasivaatamist, kui lõplik lahing täiel rindel võidetud!

Heliplaat — siin mõeldud raadio-plaat — on esile toonud elava heli jäädvustamisel suure murrangu. Arenenud teaduse ja tehniliste viimistluste kaasabil on surnud plaadi mass muutunud inimkates sõnakuulelikuks tööriistaks, mis võimaldab vastu võtta ja jäädvustada mitte ainult iga-sugust häält, heli, vaid ka selle värvingut ja peenemaidki nüansse sel alal.

Oleme õnnetud teades, et oleme kaotanud ürgaegse ja üdini omapärase rahvamuusika. Kuid samal määral võime ühtlasi olla ka

õnnelikud, et selle omapära elavad järelka-jad on ulatunud meieni, mis võimaldab neid ajanõuete kohaselt lõigata tänuhõõks, sõnakuulelikku plaadi massi ning nii neid kustu-matult päästa ja elaval kujul alal hoida tuhandetele põlvedele, tulevikule.

Eelkontroll. Meie rahvamuusika plaadistamise, heliplaadil jäädvustamise kol-mas jatk toimus 1938. aasta lõpul, detsemb-ri 2—15. kuupäevani Tallinnas. Endiselt olid siin ühiselt tegevuses Muusikamuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv ja Riigi Ringhää-ling. Ainelist toetust paluti Kultuurkapita-list. Seekord aga algas töö võrdlemisi lai-al-dase eelkontrolliga, mille tingis värske-te, usaldatavate andmete puudumine plaadista-tava materjali alalt.

Eelmistel plaadistamistel kasutati Eesti Rahvaluule Arhiivi värskeid andmeid, mil-lised saadud igasuvistel väljasõitudel kihel-kondadesse, kuid suurem kogumik oli siin siiski pärit Muusikamuuseumi valikmater-jalidest ja nimelt ettekannetel ja üleriiklikus ulatuses korraldatud ringreisudel esinenud laulikutest ja pillimeestest. Just viimased tagavarad olidki juba ära ammutatud, sest ringreisud katkestati 1936. aasta lõpul. See põhjus tingiski paratamatu eelkontrolli.

Eelkontrolli teostas laulikute ja pillimees-te koduses 4-st septembrist kuni 15-da no-vembrini 1938. a. 47 päeva kestel muuseumi juhataja A. Pulst, kes külastas 118 lauliku ja pillimehe kodu Harju-, Viru-, Järva-, Lääne-, Pärnu-, Viljandi-, Valga- ja Võru-

Foto Parikas

Rahvalaulikud vastastikku pulmakaasitusi sooritamas

maal, läbistades seejuures kogusummas 2956 kilomeetrit mannermaad ja saari.

Kontrollimisel langesid 48 laulikut-pillimeest kao arvele (surnud, haigestunud, esinemisvõime kaotanud, kodust eemal jne.), kuna ülejäänud 70 esitasid 113 laulu ja 203 pillilugu ning päale selle rohkesti muudki sõnavara. Vanim küllastatavatest oli 99½ aastane, kuid temagi tütreaga tülli sattudes viibis kodust eemal teises maakonnas õetütre juures, kuhu oli vast alles sõitnud enda algatusel ja ilma kaaslaseta.

Laulikutest ja pillimeestest tegi kontrollitootajaja kohal üle 100 päevapildistuse.

Plaadistamisele asudes koostati kohalekutsutavate nimestik ühiselt Muusikamuuseumi ja Eesti Rahvaluule Arhiivi poolt, arvesse võttes esialgu 22 kutsutavat ja täiendades seda arvu 29-ni. Kohale ilmus aga 8 laulikut ja 9 pillimeest, nimelt — Hindrek Janson, 77 a. ja Liisu Orik, 65 a., Tõsta-

maalt; Miina Lambot, 70 a. ja Anna Paalpärk 64 a., Kuusalust; Liisa Siisberg, 60 a., Käinast; Anna Lindvere, 60 a., Kodaverest; Mari Sarv, 54 a., Karksi; Rosal(je) Ranne, 55 a., liivlane, Latviast; Aleksander Aaviksoo, 68 a., Torist; Villem Ilumäe, 68 a., L.-Nigulast; Priidu Maritov, 68 a., Kullamaalt; Hans Dreiman, 65 a., Vändrast; Jaan Väärtõu, 65 a., Muhust; Hindrek Pukk, 63 a., Saarest; Ruuben Kesler, 60 a. Jõhvist; Aleksander Maaker, 48 a., Emmastest ja Julius Helenurm, 48 a., Amblast.

Iga kahe päeva päale kutsuti kolm pillimeest, millise aja kestel tehti valimik paladest, kirjutati üles eluloolised andmed, pildistati Parikaste foto-ateljees, jäädvustati valimik heliplaatidel Riigi Ringhäälingu poolt ja osa filmiti Eesti Kultuurifilmi poolt.

Plaadistatavate palade valiku teostasid — prof. A. Vedro E. V. T. Konservatooriumist, dr. O. Loorits ja mag. H. Tampere Eesti Rahvaluule Arhiivist ja A. Pulst Muusikamuuseumist.

Üldkorraldus kuulus endiselt Muusikamuuseumile Tallinnas.

Sellel plaadistamisel jäädvustati esmakordselt heliplaadil palasid — vilepillil, põsepillil, pulmalaule vastulaulus ning metslindude ja metsloomade hääli. Esmakordselt jäädvustati heliplaadil ka liivi rahvalaule.

Kokku jäädvustati 231 pala alljärgnevatelt aladelt: karjaste huikeid 4, rahvalaule 109, vaimulikke laule keerutustega 4, laulumänge 6, linnulaule 6, metsloomade hääli 3, metslindude hääli 5, arstimisõnu 5, jutte 3, pillilugusid inimhäälega 1, põsepillil 1, vilepillil 2, parmupillil 13, viiulil 17, kandlel 15, torupilli sõrmisel 2 ja lõõtsapillil 36 lugu.

Kogu valimik täidab 32 suurima mahuga heliplaati väljamängu kestusega 3 tundi ja 44 minutit.

Tehniliselt olid plaadid hästi õnnestunud, sest Riigi Ringhääling kasutas seejuures parima valiku plaadimaterjali ja ühtlasi viimast uudist sel alal n-n. plaate klaasil, millised andsid puhta heli ja töötavad olla vastupidavamad endistest.

Arvesse võttes 1936. ja 1937. aasta plaadistamise tulemusi, on heliplaatide tagavara rahvamuusikast tõusnud 105-le, millised sisaldavad kokku 629 pala väljamängu kestusega 11 tundi ja 14 minutit.

Viimase plaadistamise tulemusi tunnustavad tööst osavõtnud asutiste esindajad, asjatundjad hästi kordalainuks ja ühtlasi tusedaks jatkuski senisele tööle.

Ometi ei pane me aga siia veel punkti, sest pooleliolev töö nõuab uut ja kiiret jätkamist.

Aug. Pulst.

L. Juht muusika pärast kohtus

Palju elevust ja lõbusat juttu sünnitab ameerika eestlaste hulgas meie kontrabassikunstniku Ludvig Juhi äsjamöödunud kohtuprotsess. See protsess, iseenesest nii imelik kui ta ka on, lõppes samuti õige imelike tagajärgedega. Kohus otsustas: tõsta Ludvig Juht korterist välja, ent siiski nagu selgub, võitis viimane protsessi. Asi oli iseenesest järgmine:

Ludvig Juht üüris endale möödunud aastal Bostonis korteri, millega ta oli üsna rahul, nii et kavatses oma perekondliku pesa asutada sellele paigale pikemaks ajaks. Aga juba esimesel päeval selgus halb üllatus.

Ameerika majad ei ole nähtavasti palju tihedamad meie moodsatest majadest, ning korterinaaber ilmus L. Juhi juure tõrelema, miks ta nii palju kodus harjutab ja kas ta ei saaks oma kontrabassiga kolida korteri teise otsa, nii et ta mäng ei kostaks läbi seinna. Juht, kui vastutulelikkuse kehasus, koliski teise tuppa. Aga võta näpust! Juba paaripäevase harjutamise järele teises toas tuli protest korterinaabrilts säältpoolt küljest.

Kuna Juhil oli korter võetud tingimusega, et ta võib kontrabassi mängida ja muusikat harrastada niipalju kui tahab, kargas mehel lõpuks hing täis ning vihtus edasi mängida hoolimata armsate naabrite protestidest.

Juht ei harjutanud aga mitte ainult ise. Kui tema oma kontrabassiga lõpetas, algas harjutamist naisevend, čellokunstnik Karl Lamp, kes teatavasti asus aasta-poolteist tagasi Ameerikasse ning on L. Juhi juures korteris. Kui lõpetas Karl Lamp, asus asemele Ludvig Juhi abikaasa pr. Amanda Juht, kes on teatavasti lauljatar. Ja kui lõpetas proua Juht, siis oli selleks ajaks juba Symphony-Hallist tagasi saabunud Ludvig Juht ise ning hakkas pihta oma kontrabassiga.

Et kõik kolm perekonnaliiget olid hingega asja juures, siis ei jatkunud tihti kolme vahetusega musitseerimisest, vaid sageli ilutsesid kõik kolm korraga, igaüks omaette toas ning igaüks omal viisil.

See polnud aga veel sugugi kõik. Teatavasti on Ludvig Juht Bostoni Eesti Seltsi asutajaid ja eestvedajaid. Vähemalt kord nädalas, enamasti laupäeva õhtuti, peeti Ludvig Juhi korteris Eesti Seltsi laulukoori harjutusi, mis sageli vältasid poole ööni.

Samuti teostusid Ludvig Juhi korteris seltsi rahvatantsurühma proovid, muidugi klaveri saatel. Ka seltsi solistid tantsu alal tegid pidude eel oma proove samas korteris.

Nii, lühidalt üteldud, muusika- ja tantsuvaesuse üle Ludvig Juhi korteris just nuriseda ei saanud. Ei ole siis ka ime, et kui

I. Dzeržinski „Väikene Don“; Foto Parikas
stseen lõpupildist

Ludvig Juht möödunud sügisel suvitamast tagasi jõudis, saabus ka temale majavalitsejalt austav kiri teatega, et korter on üles üteldud ja 1. oktoobriks tuleb välja kolida. Ent Ludvig Juht ei võtnudki asja väga traagiliselt. Majavalitseja oli oma ülesütlemisega hilinenud 10 päeva üle lepingus ettenähtud tähtaja. Juht ei kolinudki välja, vaid pöördus advokaadi poole. Läbirääkimised majavalitsejaga, kes rahvuselt juut, ei annud tulemusi ja viimane pöördus kohtu poole. Ning nii tuligi meie kontrabassikunstnikul Ludvig Juhil ilmuda 19. oktoobri varahommikul Roxbury kohtupalees Ameerika kohtu karmi palge ette.

Iisraeli soost majavalitseja oli toonud kohutusse kümme-konk sama maja üüriku, kes ka enamuses juudid, ning kes pidid tunnistajatena tegema selgeks, et Ludvig Juht on süüdi majarahu rängas rikkumises. Juht aga ei mõtelnudki salata, et ta on rahu rikkunud, vaid jäi ainult oma advokaadiga kindlaks ülesütlemise 10-päevase hilinemise juure.

Ent kohus asus siiski selgitama, kas rahurikumine on aset leidnud. Juut ja ta tunnistajad tõendasid, et Juhi korterist on kostnud kohutavat lärmi. Ent siin astus tragilt vastu Juhi advokaat ja palus kohut põhimõtteliselt kindlaks teha, mida tuleb mõista lärmi all, kuna see iseenesest on väga laialdane mõiste. Et asjas tuua selgust, kalduti juba sellele, et Ludvig Juht peaks tooma oma kuulsal Ruggeri kontrabassi kohtu ette ja demonstreerima, kuidas see kõlab ja kui palju see võib naabreid häirida. Nii kaugele asi siiski kahjuks ei läinud. L. Juht nõustus korterist lahkuma, kuid majavalitseja kaotas siiski protsessi, sest tema kanda jäid Juhtide perekonna kolimise kulud, kohtukulud ja tunnistajate päevarahad.

Nüüd on Ludvig Juht uues korteris ja jutustab oma sõpradele muheledes, et temal olnud võidetud protsessi üle eriti häa meel sellepärast, et see on vist esmakordne juhtum, kus Bostonis on mittejuut võitnud protsessi juudisoost isiku vastu.

Kahju ainult, et mind ei lastud kohtu ees kontrabassi mängida. Ma oleksin toonud platsi oma mahedamad palad, nagu „Ema sü-

da“ ja Schumann'i „Unistused“. Las siis kohus oleks arutanud, kas seda võib nimetada lärmiiks.

Eelseisva suurema kontserdi pärast oli aga see asi siiski tuluks. „Et ka siin teisel pool ookeani lähevad jälle lahti nood kolimise mured, mis mind kodumaal alatasa piinasid“, pahandab Juht. „Kui omal ajal Tartus alustasin muusikalist tegevust, siis olin samasugustel põhjustel sunnitud kolima vähemalt kord kuus. Elasin kõigepäält Tāhe tänava alguses. Juba 15. kuupäeval ütles aga majaperemees korteri üles, sest ma ei laskvat majaelanikel magada. Kolisin kohe järgmisse majja. Sää! kordus sama lugu. Nii see rännak siis läks kuni Tāhe tänava viimase majani linna serval. Kui ühel pool tänava teist äärt mööda järk-järgult kolima tagasi, kuni jõudsin jälle linna välja.

Ei tea, kus ma oma kolimiskarjääri oleksin lõpetanud, kui Maaailmasõda poleks tulnud päälle ja mind mõneks ajaks Tartust eemale viinud. Nüüd ei ole asjad küll nii hullud kui 1914. a., aga palju sää! siis ikka vahet on?!“

Miina Härma muusika-aasta

M. Härma 75. a. sünnipäeva puhul

on Lauljate Liit otsustanud kuulutada käesoleva muusika-aasta temanimeliseks. Sel puhul palutakse kõiki laulukoores ja ka orkestreid võtta oma kontsertide ja muude esinemiste kavadesse võimalikult rohkesti M. Härma teoseid, pidada aktusi, kõneõhtuid ja referaate M. Härma üle ning kõigiti

kaasa aidata, et M. Härma tähtsa sünnipäeva puhul teda austataks ning tutvustataks tema teeneid koos loominguga. Eriti tuleks hoolt kanda M. Härma tutvustamise eest noorte seas, kes ei ole kaasa elanud meie iseseisvuse võitlust ja varemaid taoflusi ning kellele seega M. Härma tegevus andku rohket vaimustust ja kaunist eeskuju!

Oodatavaid kontserte „Estonia“ kontsertsaalis.

4. veebruaril — Miina Härma 75. a. sünnipäeva tähistamise pidulik kontsert.
8. veebruaril — Vene Haridusselts „Vitjasi“ kontsert.
10. veebruaril — VI sümfooniakontsert nora dirigendi Issay Dobroven'i juhatusel.
12. veebruaril — Prof. Paulsen'i 60. a. sünnipäeva tähistamise kontsertaktus.
15. veebruaril — Jenny Siimoni laulukontsert.
17. veebruaril — Vene Teatri- ja Muusikaseltsi kontsert.
19. veebruaril — Tallinna meeskoori „Eesti Laulumeeste“ kontsert.

22. veebruaril — Soletskaja-Menson'i õpilaste õhtu.
23. veebruaril — Isamaaliidu Tallinna Osakonna kontsert.
24. veebruaril — Pidulik sümfooniakontsert.
28. veebruaril — Soome šelokonstniku Unto Kunnase kontsert.
2. märtsil — A. Uninsky klaverikontsert.
4. märtsil — „Raudami“ segakoori kontsert.
5. märtsil — Vanemuise Muusika Osakonna kontsert.
7. märtsil — E. V. Tallinna Konservatooriumi Lauluosakonna-konvendi kontsert.

Mitmesugust

Dr. Kurt Taut ¶.

19. jaanuaril suri Leipzgis, pärast lühikest haigust, „Musikbibliothek Peters'i“ juhataja ning selle kuulsate Aastaraamatute kauaaegne toimetaja Dr. Kurt Taut 51-aastaselt. Kadunud on teatavas mõttes teeneid ka eesti muusikaelu tutvustamisel välismail. Ta kutsus erikaastööliseks Eesti alal prof. P. Ramuli, kelle surma järel (a. 1931) samad ülesanded usaldati Ramuli õpilasele, allakirjutanud.

Aastaraamatuis on seni antud täpseid ülevaateid kogu maailmas ilmunud muusikaraamatuis (väljaarvatud noodid!) ja teateid aasta jooksul surma läbi lahkunud muusikategelasist (ka väga mitmeist eestlasist), pääle hulga väärtuslike muusikateaduslike kirjutiste; see on kokku suur hulk väärtuslikku uurimismaterjali. Pääle selle, 1936. aastast alates, hakkas kadunu välja andma, redigeerima „Bibliographie des Musikschritts“ (seni 2 köidet, ilmunud Hofmeister'i juures Leipzgis), mis samuti sisaldab andmeid ka Eestist.

Eriti ilusa mälestisena lahkunu suurest eruditsioonist, töötäpsusest ja armastusest muusikakultuuri vastu jääb püsima tema Händeli-bibliograafia (Händel-Jahrbuch'is 1933), mis on pühendatud Dr. Taut'i silmapaistvale õpetajale, muusikateaduse professorile Dr. Theodor Kroyer'ile. Käsikirjana C. M. Weber'i bibliograafia (materjaliga Eestistki).

Dr. Kurt Taut'i surmaga tekib lünk saksa ja seega ka üldise muusikateaduse abiharuse — muusikabibliograafiasse. Ka Peters'i biblioteek kaotab ta isiksusega palju: see oli tõesti armastusväärne, õiglane inimene, teadlane kes teenis oma valitud kutseala siira armastusega, kuid ka „sine ira et studio“ — erapooletult!

Hillar Saha (Sakarja).

Helikunstnik F. David 50-aastane.

9. jaanuaril sai 50-aastaseks Pärnu tuntud muusikapedagoog, helikunstnik Ferdinand David.

Juubilar sündis 9. jaan. 1889. a. Böömi-Saksamaal. Omandanud keskhariduse, asus F. David Koburgi muusikakoolis õppima viiuli ning hiljem ka klaveri ja muusikateooria aladel. Elukutselise muusikamehena algas tegevust 1906. a., kus ta palgati Riia sümfooniaorkestrisse. Aasta hiljem asus ta Austriasse, kus jatkas poleeli jäänud erihar-

riduse täiendamist ja oli ühtlasi tegev mitmetes orkestrites. 1910—1912. tegutses uuesti Riias ja 1913. a. kutsuti Tallinna Saksa teatri kontsertmeistriks. 1914. a. alates oli nelja aasta kestel samal kohal „Estonia“ teatris. Sellejärele siirdus juubilar tagasi Saksa-maale, kus oli kuni 1922. a. mitmel pool orkestrijuhiks ja kontsertmeistriks.

1922. a. asus F. David Pärnusse, kus ta palgati „Endla“ teatri kontsertmeistriks, millisel kohal ta tegutses tänapäevani. Juubilar on korduvalt samal alal teeninud ka Pärnu suveorkestris, juhatanud erikontserte ja rida aastaid olnud muusikaõpetajaks kohalikus poeeglaste gümnaasiumis. Orkestrantide Ühingu asutamisest pääle on F. David olnud selle Pärnu osakonna esimeheks ning aastate kestel võitnud kogu kodulinna muusikasõprade poolehoidu ja lugupidamist. Arvesse võttes F. David'i kauaaegset teenetrikast tegevust omal erialal, tunnustas Haridusministeerium ta mõõdund aastal diplomaeritud helikunstnikuks.

Pärnu muusikute ja muusikasõprade laialdane pere ühineb sõbralikuks käepigistuseks F. David'ile ja soovib tublile muusikamehele raugemata edu ka järgnevatel aastakümnetel!

H. Sari 50-aastane.

Kohtla-Järve põlevkivitööstuses pühitses 11. jaanuaril oma 50. a. sünnipäeva tuntud laulu- ja muusikamees Hendrik Sari. H. Sari on sündinud 11. jaan. 1889. a. Pornuse vallas Pärnumaal.

Esmakordselt esines H. Sari 1898. a. puhkpillikooris Halliste kirikus. Sellest ajast pääle tegutsenud pidevalt orkestreis ja laulukoores, olles mitmel pool nende organiseerijaks. Ta on juhatanud Viljandi käsitöölise seltsi sega- ja meeskoori, Viljandi tuletõrje orkestrit, Viljandi Kaitseliidu orkestrit ja Viljandi „Koidu“ keelpillide orkestrit. Kohtla-Järvele tulles asus ta kohe siinset muusikaelu korraldama, võttes vastu kaevanduse laulukoori juhi koha. Ühtlasi juhatas ta siin tuletõrje-orkestrit, kaevanduse keelpillide orkestrit, missuguse orkestri juhiks on ka praegu.

H. Sari on komponerinud ka lauluviise ja mitmeid muusikapalu. Pääle selle ta on loonud muusika kahele lavatükile — 1905. a. Viljandis mängitud „Kuningas Krause tütardele“ ja Kivi operetile „Suvi põlevkivilinnas“.

Palju edu innustunud töömehele!

1. diviisi orkester 20-aastane.

23. jaanuaril täitus 20 aastat praeguse esimese diviisi orkestri asutamisest. Orkester tegi kaasa Vabadussõja, ergutades lahinguvendi ning luues kibedamail hetkil vaimustavat meeleolu.

Pääle Vabadussõda on orkester teinud tõhusat tööd, andes rea kontserte üle kodumaa ning võttes osa laulupidudest. Oma mängutasemelt on orkester seisnud kõrgel juba kauemat aega, võides kuuluda õigustatult parimate puhkpilliorkestrite hulka kogu riigis. Orkestrijuhiks oli 15 aastat, alates selle asutamisest, sv. am. E. Knuude, kes 1934. a. läks pensionile. Praegu töötab orkester n-ltn. H. Lindjärve juhatusel.

Lauljate Liidu Puhkpillimuusika Sektsiooni esinduskogu

koosolek peetakse pühapäeval, 12. veebruaril s. a. Tallinnas, Konservatooriumi saalis algusega kell 10 hommikul. Koosoleku päevakorras on:

1. Koosoleku rakendus.
2. Ülevaade möödunud aastate tegevusest.
3. Järgnevate aastate tegevuskava.
4. Valimised.
5. Algatatud küsimusi.

Koosolekust palutakse kõiki orkestreid oma esindajatega oma võtta. Esindajaid tuleb valida kuni 25-liikmelistes orkestrites 1, üle 25 liikmega orkestrites kaks.

Koosolekust osavõtjatele tahetakse pakkuda hääd puhkpillimuusikat Tallinna Konservatooriumi puhkpilliklasside vanemate õpilaste poolt.

Meeslaulupäeva teateid.

Seniseni on registreeritud eeloleval suvel 11. juunil Tartus toimuvale V meeslaulupäevale 35 meeskoori 1300 lauljaga. Kuna siiski osa koore on veel registreerimata, siis otsustati pikendada registreerimise tähtaega kuni 15. veebruarini.

Meeslaulupäeva laulude kava on järgmine:

1. A. Kunileid — „Sind surmani“.
2. K. A. Hermann — „Nagu maru müraga“.
3. J. Simm — „Eestile“.
4. E. Tubin — „Karjase laul“.
5. E. Aav — „Humal“.
6. T. Vettiik — „Mu sünnimaa“.
7. M. Härma — „Enne ja nüüd“.
8. E. Võrk — „Lahingu ratsud“.
9. A. Kapp — „Me muistne, kuldne pärimaa“.

Mainitud laulud on ilmnud „Eesti Meeslaulu“ andeis, koguna neid ei ole trükitud.

Meeslaulupäevast võtavad osa ka puhkpilliorkestrid. Nende kavasse on võetud järgmised helindid:

1. E. Tamm - Härma — „Kalev ja Linda“.
2. J. Jürme (Jürgenson) — „Rukkirääk“.
3. J. Kuru (Niksman) — „Eesti husaar“.

Orkestrite üldjuhiks on valitud Kaitseliidu muusikainspektor F. Tammar. Orkestrite registreerimise tähtajaks on 1. märts s. a. Orkestritele tohiks eriti huvi pakkuda asjaolu, et meeslaulupäeva ajal kinnitatakse Väägvere koolimaja külge mälestustahvel D. Wirkhaus'ile, kelle sünnist möödus hiljuti 100 aastat, ning samuti möödus käesoleval aastal Väägvere koolimaja ehitamisest 100 aastat.

Praegu toimub laulupäeva toimkondade moodustamine, eelarvete ja tegevuskavade koostamine.

Kinnitati Riigi Ringhäälingu eelarve.

Presidendi poolt kinnitati Vabariigi Valitsuse ettepanekul Riigi Ringhäälingu 1939. a. tulude ja kulude eelarve, mis on tasakaalul 744.700 krooniga.

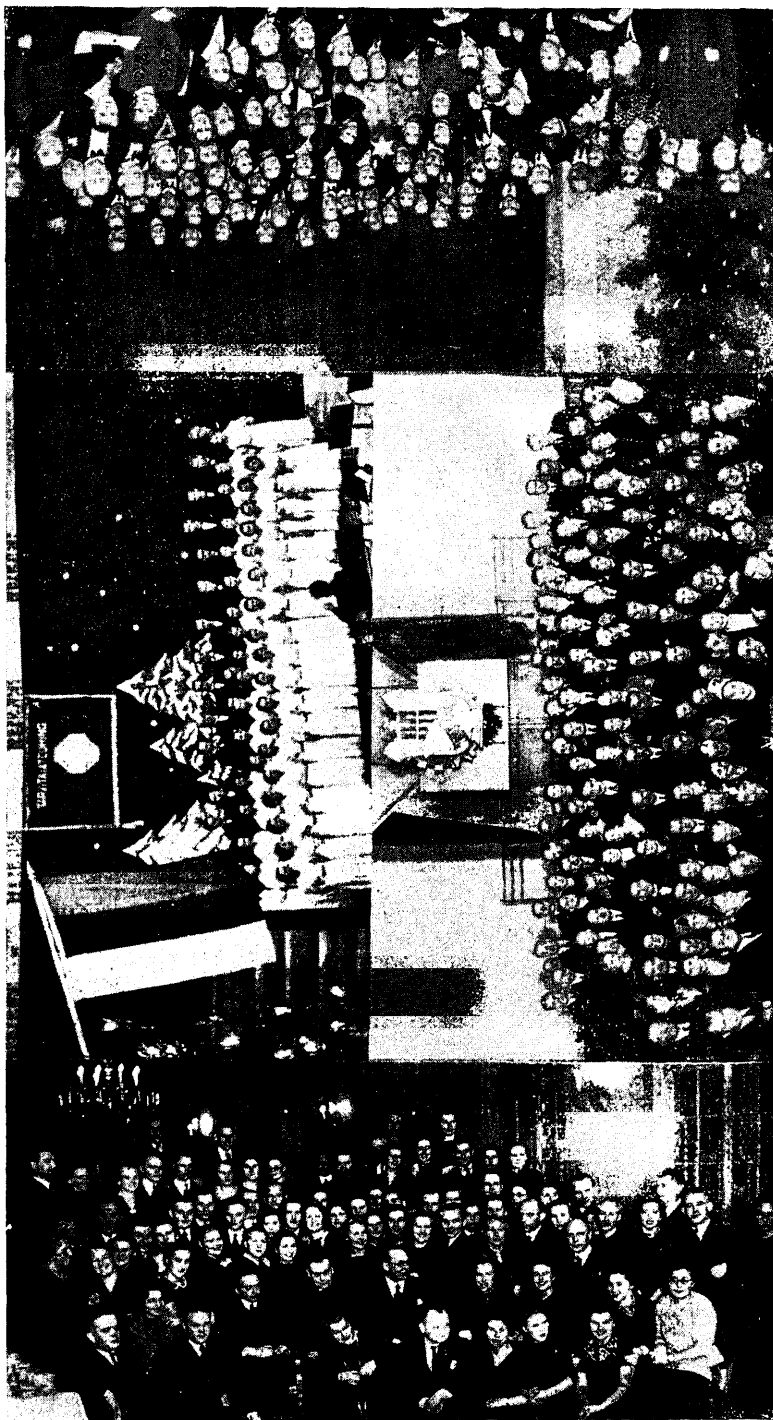
Esialgu jääb töötama endiselt 3 saatejaama — Tallinn, Tartu ja Türi. Kui peaks aga selguma, et Türi saatejaama kuuldavus ka kaugemates maanurkades on hää, siis likvideeritakse Tartu saatejaam.

1939. a. saatekava levitamiskestuseks on ette nähtud 3.500 tundi ehk keskmiselt ühe päeva kohta 9 tundi 35 minutit. Raadiomaksudest loodab Riigi Ringhääling saada Kr. 737.500.—, kusjuures keskmiseks kuulajate arvuks on võetud 62.500. Selle arvuini loodetakse jõuda juba aasta esimestel kuudel.

Riigi Ringhääling on suurendanud ka orkestri koosseisu seitsme mängijaga, samuti on kõrgendatud orkestri palkasid. Riigi Ringhääling oleval otsustanud palgata üheks kuni kaheks aastaks välismaalt dirigendi, kes juhiks ringhäälingu orkestrit ja ühtlasi selle aja jooksul õpetaks meie nooremaid orkestrijuhte, kelle hulgast hiljem ringhääling valiks omale sobiva. Kogusummas suurenevad saatekava kulud 34.630 kr., tõustes 160.650 kroonilt 195.280 kroonile.

Järgnevate aastate suuremaks ülesandeks ringhäälingu töökavas on raadiohoone või stuudiotehoone ehitamine Tallinnas, mis eelkalkulatsioonide järgi ühes sisustusega läheb maksma 1 miljon krooni. Praegused saateruumid on suutelised täitma oma ülesandeid ainult hädapärast.

Montaaz Uustalu fotolest

„Raudlami“ segakoor

Ülal „Omäe“, all TMÜ segakoor
Tallinna koore jõulupuud pidamas

EMO segakoor

Ilmus Tallinna Meestelaulu Seltsi aastaraamat.

Jaauariikuu viimastel päevadel ilmus Tallinna Meestelaulu Seltsi VI aastaraamat, mille on toimetanud juhatusliige A. Loorits. Raamat on koostatud maitsekalt, sisukalt, mitmekesise pildimaterjaliga ning pakub palju huvitavat igale laulu- ja muusikasõbrale.

Nagu raamatus esitatud seltsi 1937/38. tegevusaasta kassaaruandest selgub, on seltsil läinud tegevusaasta majanduslikult möödunud hästi. Aruanne on tasakaalus Kr. 4.545.83, ülejääk Kr. 88.98. Arvete seis on tasakaalus Kr. 6.138.94. Seltsi 1938/39. a. eelarve on koostatud tasakaalus Kr. 4.200.—

Nagu selgub, on seltsil praegu üldse liikmeid 725, neist auliikmeid 20, sõprusliikmeid 61, lauluveterane 39 (40), tegevliikmeid 127 ja toetavliikmeid 478. Seega näitab liikmete üldarv suurt juurekasvu, mis viie viimase aasta aruannete järgi tõuseb pidevalt. Nii oli seltsi liikmete üldarv 1934. a. — 582, 1935. a. — 626, 1936. a. — 691, 1937. a. — 699. Küll on aga tegevliikmete arv võrreldes möödunud aastatega vähenenud, mis aga on tingitud paljude endiste tegevliikmete astumisest toetavliikmete hulka, koori häälelise kvaliteedi tõstmise vajadustel.

Möödunud tegevusaastal on lahkunud seltsi rohkearvulisest liikmeskonnast surma läbi sõprusliige Jakob Liiv ning neli toetavliiget — Voldemar Rebane, Max Hurt, Johannes Mülber ja A. Kreckmann.

Mis puutub seltsi möödunud laulu aasta tegevusaruandesse, siis on see väga elavusrikas. Selts on esinenud üldse 15 korda, mille hulgas on ka svine väljasõit Võhma.

Erilist tähtsuse omab möödunud laulu aasta koorijuhhi vahetusi tõttu. Nimelt lahkus seltsi koorijuht G. Ernesaks töökoormatuse tõttu omalt kohalt, mille tagajärjel uueks koorijuhiks valiti 1. XII 1937. a. J. Tamverk.

Erakorraliseks tähtsamaks esinemiseks päle kontsertide oli seltsil ülesastumine 24. apr. 1938. a. pidulikul Riigikogu koosolekul, mis toimus Vabariigi Presidendi — TMS auliikme — K. Pätsi ametisse astumisel.

Möödunud laulu aastal valis selts oma kauaaegse toetavliikme pääminister K. Eenpalu tema 50. a. sünnipäeva puhul auliikmeks. Samuti valiti seltsi auliikmeks vanameister prof. A. Kapp tema 60-a. sünnipäeva puhul.

Uuteks sõprusliikmeteks valis selts Norra meeskoori „A Capella“ koorijuhhi J. Berg-Hanseni, Võru Meestelaulu Seltsi endise koorijuhhi K. Pütsepa ja sama seltsi esimehe V. Kuuse.

Erilist tähelepanu väärib asjaolu, et selts möödunud laulu aastal sai rõõmustaval viisil suuremate rahaliste annetuste osaliseks kui kunagi varem. Neist üllatavaim oli sõprusliikme, Göteborgi konsuli Arvid Sandströmi annetus 1000 Rootsi krooni (Ekr. 934.—), mille juures oli tingimuseks, et see summa läheks laulu edendamiseks Eestis.

Veel toetasid möödunud laulu aastal seltsi annetustega mitmeteks otstarveteks toetavliikmed A. Veiler, san.-kindral dr. A. Lossmann ja N. Teliste. San. kindr. dr. A. Lossmanni annetus, mis oli määratud meeskoorilaulude võistluse auhinnaks, võitis teatavasti helilooja T. Vettik oma laulu eest „Põhjamaa lapsed“.

Seltsi XXII aastapäeval, mis toimub 12. veebruaril 1938. a., on seltsil aastaraamatu kohaselt vanusemärkide saajaid 48. Neist 20 a. vanusemärkide saajaid 10. Praegu on seltsi juhatuse koosseis järgmine: esimees — auliige ja lauluveteran J. Reintalu; koorijuht — J. Tamverk, abiesimehed — tegevliikmed Ed. Mets ja K. Koljo, sekretär — tegevliige H. Puskar, abisekretär — tegevliige E. Tikenberg, laekur — tegevliige V. Arak, abilaekur — tegevliige L. Parkas, majandaja — tegevliige A. Künkmaa, abimajandaja — tegevliige T. Mutsu, arhivar — tegevliige A. Loorits.

Juhatus pidas möödunud laulu aasta jooksul 40 koosolekut, kus ümmarguselt 200 päevakorrapunkti all arutusel oli tublisti üle 300 üksikküsimuse.

Akadeemiline Meeskoor matkapalavikus.

Akadeemilise Meeskoori kontsertmark Ameerikasse on nüüd Rahvusvahelise Üliõpilasmuusika Liidu poolt määratud kindlaks 1940. a. lõpule, millekohane teade saabus neil päevil. Koori reisukulude katteks kavatakse organiseerida mitmesuguseid korjandusi. Samuti on astutud samme riikliku toetuse saamiseks. Laiemale ringidele asja tutvustamiseks ilmub juba märtsis s. a. suurem album, milles antakse ülevaade koori senisest Euroopamatkadest ja tutvustatakse lugejaid lähemalt eelseisva suurmatka kavadega.

Selle poolteise aasta jooksul, mis veel Ameerikasse sõiduni on jäänud, tahab koor ettevalmistava töö hulgas korraldada 11 kontsertmatka, millest 9 oleksid ette nähtud kodumaal ja 2 välismaal. Juba eeloleval 21. veebruaril läheb koor kontsertmatkale Soome, kus antakse kontserte Helsingis ja Turus. Reis toimub sõpruskoori Ylioppilaskunnan Laulajate kutsel.

Eeloleva aasta septembrikuus võtab koor osa Kopenhaagenis peetavast suurest üliõpilaslaulupeost, milline korraldatakse Daani üliõpilaskoori 100-aasta juubeli puhul. Sellest laulupeost osavõtt on Akadeemilisele Meeskoorile, kui liidu liikmeskoorile, kohustuslik. Üldse kuulub Rahvusvahelisse Üliõpilasmuusika Liitu 10 riiki, oma üliõpilaskooridega.

Ühenduses Daani üliõpilaslaulupeost osavõtmisega ja matkaga Ameerikasse on meie akadeemilises meeskooris ka käsile võetud erilised vahendid kindla ja kõrgekvaliteedilise koori koosisu saavutamiseks. Koori tegevliikmeks võib edaspidi saada alles vastava eksami sooritamise järele. Eksamihinne peab olema vähemalt „hääl“.

Ameerikasse sõiduks saab koor ka esindusmütsi, sini-must-valge värvides. Ameerikas on ette nähtud poolteisekuu jooksul 15 kontserti, kuna kogu see reis ise kehtaks maksimaalselt 2 kuud.

Tartu üliõpilassegakoorigil uus juht.

Tartu üliõpilassegakoorigis leidis hiljuti aset juhtide vahetus. Nimelt astus tagasi senine koorijuht, Tartu Ülikooli muusikaõpetaja, helilooja Enn Võrk. Koori poolt on uueks juhiks valitud helikunstnik Voidemar Kliimand, kes seni Tartus tegutses muusikaõpetajana ja koorijuhina.

Asutati Üliõpilasnaiskoor.

Aastavahetusel lahkus oma kohalt Üliõpilassegakoorigi juht, helilooja Enn Võrk, kes selle koosseisuga edukalt töötas üsna kaua aega. Nüüd ta asus tegutsema Üliõpilasnaiskoorigi väljakujundamise alal, kuna vastav koosseis meil seni on puudunud. Tundes ja hinnates E. Võrgu võimeid, julgeme loota, et uus koor varsti võtab ilme ning tõuseb kunstiliselt esinduslikule tasemele, nagu seda tingib lauluharrastus üliõpilaskonnas.

Tartu Naislaulu Seltsi aastapääkoosolek.

Neil päevil pidas Tartu Naislaulu Selts oma aastapääkoosoleku, millest võttis osa rohkesti seltsi liikmeid. Juhatuse valimisel paljud kauaaegsed juhatusliikmed loobusid ajapuudusel edasitöötamisest. Uueks Naislaulu Seltsi esinaiseks valiti endine abiesinaine pr. Voist, abiks prl. Valgvee, laekuriks pr. Laansalu, laekuri abiks prl. Roops, kirjatoimetajaks pr. Vaigro, abikirjatoimetajaks prl. Hanni ja koorivane maks pr. Roone.

Nagu aruandest selgus, oli tegevus möödunud aastal eriti hoogne, kuna selts pühitses ühtlasi oma 10-aastast juubelit. Samuti elavusrikas töötab olla tegevuskava kohaselt eelseiseva aasta, kuna on ette nähtud rida kontsertreise kodumaa mitmesse keskusse.

Tartu Kõrgema Muusikakooli aastapäev.

10. detsembril l. a. pühitses Tartu Kõrgem Muusikakool oma 11. aastapäeva. Sel puhul toimus kooli ruumes vastav aktus, mis kujunes muusikaharrastajatele meeldivaks koosviibimiseks. Aktust kaunistasid kooli õpilaste rohked ettekanded. Aktus algas keelpillide kvartetiga, mille järele avasõna ütles kooli kuratooriumi esimees ning linnakoolivalitsuse juhataja K. Luik. Kooli möödunud aasta aruande kandis ette dir. H. Laksberg, millest nähtus, et kool on möödunud aasta jooksul sammunud eduteed. Aasta jooksul on ka tunduvalt tõusnud õpilaste arv. Praegu töötab muusikakoolis 190 õpilast, milline arv on kooli majandusliku kandepinna ja ruumide kitsuse mõttes liialt suur. See tõttu järgnevatel aastatel tahtmatult tuleb hakata õpilaste juurevoolu pidurdamata. Aastapäeva aktuse lõpusõnad ütles Helikunsti Seltsi juhatusel liige dr. H. Paris, mille järele kooli keelpillide orkester lõpetas aktuse helilooja Ed. Oja juhtimisel.

Uus stipendium Britilt.

Briti esindaja W. H. Galienne on teatanud Haridusministeeriumile, et British Council'i poolt korraldatavad Euroopa rahvastevahelised muusikaõpilaste võistlused korraldatakse tänava Londonis 8. mail.

British Council palub teatada, et neist võistlustest võib Eestist võtta osa üks muusikaõpilane viiuli alal, kelle vanus peab olema 15—18 aastat. Eestist võistlusele sõitja noore viiuldaja isik tuleb teatada Haridusministeeriumi poolt Briti saatkonnale juba 31. märtsiks.

Võistluse ajal on võistlejatele ülalpidamine British Council'i poolt tasuta. Auhinnale tulnud võistleja saab British Council'i poolt täielise stipendiumi kolmeks aastaks edasiõppimiseks Inglismaal.

Möödunud aastal võttis Eestist neist võistlustest osa Heljo Lepp, kes tuli auhindale ja sai ka vastava kolmeaastase stipendiumi.

Lauljate Liidu büroo uutes ruumides.

Alates 15. jaanuarist s. a. asub Lauljate Liidu büroo uutes ruumides: Lai tn. 11. Uued ruumid asuvad paar maja endistest Kloostri tänava või Oleviste kiriku poole, kõrvuti A/S. „Eesti Paberi“ ruumidega.

Uued ruumid on endistest avaramad ja korralikumad. Neis leiab ulualust veel Skautide Päästaap ning arvatavasti saab sääl omale bürooruumid ka Tallinna Meeskoor „Eesti Laulumehed“.

Muusikalehe hinna asjus

Alates käesolevast aastast on kõik trükitõukojad üle riigi tõstnud trükitööde hindu. See teeb paratamatuks ka trükitööde väljamüügihinna tõstmise. Kuna ajalehed seetõttu oma hinda tõstsid juba möödunud aastal, siis ajakirjad on sunnitud seda tegema alates käesolevast aastast. Sama teed on pidanud käima ka „Muusikaleht“, kuigi tema hinnakõrgendus ei ole nii suur kui teistel ajakirjadel, vaid jääb umbes neisse piiridesse, kuivõrd trükitööd läksid kallimaks.

Uued „Muusikalehe“ hinnad on:

liikmeile aastas — Kr. 2.50,

liikmeile poolaastas — Kr. 1.25,

mitteliikmeile aastas — Kr. 3.—,

mitteliikmeile poolaastas — Kr. 1.50,

üksiknumber 30 senti.

Teatavasti ka käesoleval aastal on „Muusikalehe“ tellimine kõigile liikmeile-kooridele kohustuslik. Tellimisraha tasumisel palutakse raha saata posti jooksva arve nr. 235 kaudu.

Noodikaaned lahtiste nootide tarvis.

Teatavasti meie noodid ilmuvad enamuses lahtiste lehtedena. „Eesti Meeslaulu“, „Rahvakoorige“, „Eesti Naiskooride“ ja „Eesti Laulu“ annetena. Nende lahtiste lehtede käsitlemine kooriges on võrdlemisi tülikas. Nüüd on Lauljate Liit lasknud valmistada erilise mehhanismiga prespan-papist kaaned, milleste vahele saab kinnitada paarikümne lah-tise noodilehe ümber. Kaaned on kahe-suguses formaadis, vähemad, hinnaga 23 senti, trükitud noodilehtede tarvis ja suuremad,

hinnaga 25 senti, suuremate paljundatud noodilehtede tarvis. Noodikaasi müüakse L. Liidu büroos.

5000 tegelast Pärnumaa laulupeole.

Pärnumaa eelolevale laulupeole, mis peetakse koos Pärnu kuurordi juubeliga 1939. a. suvel, on seni registreeritud 167 sega-, mees- ja puhkpillikoori umbes 5000 tegelasega. Kuna registreerimine jätkub veebruarikuuni, siis võib see arv veelgi tõusta. Siinjuures olgu märgitud, et eelmisele Pärnumaa laulupeole, mis peeti 1935. a., oli registreeritud 158 koori 4680 tegelasega.

5. jaanuaril peeti Pärnus Pärnumaa koorijuhtidele laulupeole laulude analüüsimiseks instrueerimispäev, millest võttis osa 30 koorijuhti. Instrueerimist toimetasid laulupeole üldjuhid M. Lüdigi ja P. Laja. Koorijuhtidele töö kergendamiseks kirjastatakse lähemal ajal „Laulupeole laulude analüüs“. Broshüür saadetakse kõigi osavõtjate kooride juhatajale.

Neil päevil määrati kindlaks ka laulupeole eelproovide ringkonnad. Selle järgi korraldatakse eelproovid Pärnus, Kilingi-Nõmmel, Väandras, Abjas, P.-Jaagupis, Koongas, Toris ja Häädemeestel. Väljaspool Pärnumaad korraldatakse eelproovid eeskätt Tallinnas ja Tartus, kuna Tallinnast on Pärnumaa laulupeole registreeritud üle 800 laulja ja Tartust umbes 400 lauljat. Eelproovidega tehakse algust märtsikuus.

Hugo Schüts välismaale.

Veebruari algul sõidab välismaale „Estonia“ orkestri kontsertmeister, viiulikunstnik Hugo Schüts, kes esineb 6. veebruaril kontserdiga Budapesti ringhäälingus. Budapestist sõidab Hugo Schüts edasi Pariisi, kuhu jääb mõneks ajaks end täien-dama prof. Bouchérie juures. Kaks aastat tagasi viibis Hugo Schüts sama professori juures, kes on tuntumaid prantsuse viiulipedagooge.

P. Indra orelilõhtu

Pühavaimu kirikus 5. veebruaril.

Tegev ja vastutav toimetaja

EDUARD VISNAPU

Toimistuse kolleegium:

E. AAV, prof. J. AAVIK, A. OINAS,
prof. J. VAKS, T. VETTIK.

Väljaandja Eesti Lauljate Liit, Tallinn, Lai 11, telefon 431-82.

Keda ei rõõmustaks

maitsekas ja kõrgeväärtuslik töö?

Moodsaim sisseseade, aastakümnete jooksul omandatud kogemused, asjatundlik juhtimine ja vilunud tööjõud kõigil aladel võimaldavad meie trükikojal kiiresti ja mõõdukate hindadega valmistada igasuguseid trükiteid.

Ainult kvaliteettöid kõigil trükikunsti aladel valmistab

Osaühing

K. Mattieseni trükikoda

Tartu, Vallikraavi 4 Telefon 4-80 Postkast 46

J. KURU (Niksmann)

TANTSUALBUM III

puhkpilliorkestrile

1. Viru valss	5. Rahvatants 1, 2, 3
2. Meremehe seiklused, valss	6. Inglise valss
3. Argentiina tango	7. Kiigadi-Kaagadi polka
4. Lambeth walk	8. Sina ja mina, reinlender

HIND Kr. 3.—

SAADAVAL LAULJATE LIIDUS

PAUL INDRA

(end. Pressnikoff)

Kontsert, saade, tunnid, klaver ja orel.
Tallinnas ja väljaspool.

Tallinn, Rulkoviuse 26-10
Telefon 426-20.

AUGUST PERMANN

O-ü. „Esto-Muusika“ ja Tallinna
Konservatooriumi klaverimeister
ja -häälestaja.

Tallinn, Gonsiori 43—2, telef. 320-51.

Uudiseid kooridele

„RAHVAKOORID“

- anne 45/46 — E. Oja „Suurt Marit ja Pisikest Peetrit“
anne 47 — A. Kapp „Talve õhtul“

„EESTI MEESLAUL“

- anne 37 — T. Vettik „Merellä on sinine“
M. Saar „Laul neiuale“
anne 38 — E. Kapp „Mets“
anne 39 — J. Simm „Eestile“
anne 40 — R. Tobias „Varas“
E. Oja „Vares vaga“
anne 41 — T. Vettik „Neiuale“
M. Saar „Tipa-tapa hällilaul“
anne 42 — A. Kapp „Me muistne kuldne pärismaa“
anne 43 — E. Vörk „Saatusse vanne“

„EESTI NAISKOORID“

- anne 15 — J. Aavik „Noorte töötus“
G. Ernesaks „Ühte laulu tahan laulda“
anne 16 — T. Vettik „Merellä on sinine“
G. Ernesaks „Vabaduse päevaks“
anne 17 — T. Vettik „Pää langend sul käe pääle“

LAULJATE LIIDU KIRJASTUS

Tallinn, Lai 11
Posti jooksev arve 235

Ilmus:

E. V. Tallinna Konservatooriumi õppekavad

Hind kr. 1.35

Saadaval Lauljate Liidus.